

אוצר
בין אדם לחבירו

צילומי מקורות

לא תחמוד

מכון תורת האדם לאדם
צפת

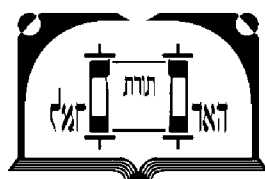
מכון תורה אדם אדם תורה אדם אדם

בס"ד

אוסף צילומים בהלכות בין אדם לחבירו

ניתן לערוך חיפוש בתוך הקובץ CNTRL F

ניתן לפתוח חלון סימניות לראות רשימת הספרים CNTRL B

מכון למקד הלכות שבין אדם לחבירו והפצתן

מכון תורת האדם לאדם, צפת

קונטרס ציונים לש"ס

מחיר 1234567

כ"ה (ש"ה) ח"ה

בענין לא תחמוד * *

✓ פמ"ג משבצות זהב סי' תרד ססק"א	✓ סה"מ הקצר לח"ח ל"ח מ
✓ שו"ע הרב סי' תמ קר"א ס"ק יא	✓ סה"מ הקצר לח"ח ל"ח מא
✓ סה"מ לרס"ג ל"ח ז	✓ פנים מאירות ח"א סי' כו
✓ סה"מ לרס"ג ל"ח רע"א	✓ תועפות ראם יראים קטו
✓ ביאור מהר"ר איזיק שטיין סמ"ג קנח	✓ ווי העמודים יראים רנר
✓ מהרש"ל על הסמ"ג קנח	✓ מנחת חינוך לח תסז
✓ אחיעזר ח"א ס"ס כב	✓ הגהות מ"ל מנ"ח לח
✓ חת"ס י"ד סי' ו	✓ בית שמואל אה"ע כח סק"ב
✓ חלקת יואב י"ד סי' כג ד"ה ובדרך	✓ בית הלוי ח"ב ג"ב
✓ מקנה קר"א סי' כח סע' א ד"ה או	✓ ברכת פרץ פ' יתרו
✓ חת"ס ב"ב מז	✓ לחם משנה פ"י ממכירה ה"א
✓ ח' הרי"ם חר"מ לד אות טו	✓ הכתב והקבלה דברים ה, יח
✓ אחיעזר ח"א סי' כא אות ב	✓ בן יהוידע קדושין נט. ד"ה השתא נמי
✓ מח"א הל' גזילה סי' כו, כז	✓ כד הקמח לרבינו בחיי ערך חמדה
✓ שרי חמד עיין מפתחות	✓ רבינו יונה משלי טו, כז
✓ העמק דבר שמות כ, יד	✓ אכני נזר אר"ח שכה אות כ
✓ העמק דבר דברים ה, יח	✓ ספר חסידים צט
✓ פנים יפות עה"ת שמות כ, יד	✓ ויקרא רבה פרשה כד אות ה
✓ תורה תמימה שמות כ, יד	✓ תנחומא קדושים אות ג
✓ הכתב והקבלה שמות כ, יד	✓ כלי יקר בראשית כד, כב
✓ משך חכמה שמות כ, יד	✓ רמב"ן שמות כא, א
✓ בית הלוי פרשת יתרו	✓ ספר השלמות למנ"ח דף סח למצוה
✓ התורה והמצוה שמות כ, יד	✓ לח
✓ ה' מאיר עין מכילתא שמות כ, יד	✓ ספר השלמות למנ"ח דף קכז
✓ ברכת הנצי"ב מכילתא שמות כ, יד	✓ שערים מצויינים בהלכה קש"ע סי'
✓ זית רענן ילקוט יתרו רמז רצט אות זה	✓ קפב אות ז
✓ רא"ם דברים ה, יח	✓ לבוש מרדכי ב"ק סי' לא
✓ גור אדיה דברים ה, יז	✓ שרי חמד ערך תאוה
✓ כלי חמדה פ' ואתחנן	✓ כלי חמדה פ' יתרו אות א' בסוף
✓ משך חכמה דברים ה, יח	✓ כלי חמדה פ' יתרו אות ב
✓ ב"מ ה: והא קא עבר וכו'	
✓ סנהדרין כה: תנא הוסיפו וכו'	
✓ ב"ק סב. מה בין גולן וכו'	
✓ ב"ק קיט. היכא דלא וכו'	
✓ כלה רבתי פ"ו	
✓ מכילתא שמות כ, יד	
✓ מכילתא דרשב"י שמות כ, יד	
✓ ילקוט יתרו רצט	
✓ מושב זקנים שמות כ, יד	
✓ רבינו בחיי שמות כ, יד	
✓ רמב"ן דברים ה, יז	
✓ רמב"ן דברים יג, ט (ל' ו' ק')	
✓ רבינו בחיי דברים ה, יח	
✓ סה"מ לרמב"ם ל"ח רסה, רטו	
✓ חינוך מצוה לח תסז	
✓ סמ"ג ל"ח קנח	
✓ סמ"ק מצוה יט	
✓ הגהות הר"ף סמ"ק יט	
✓ ספר הבתים ל"ח רסה רטו	
✓ שערי תשובה שער ג אות מג	
✓ ספר הידאה לרבינו יונה	
✓ חרדים פרק כא ב"ה	
✓ יראים קטו	
✓ שו"ת הרא"ש כלל זה אות א	
✓ בשמים ראש שסב	
✓ תשב"ץ ח"ג סי' טו	
✓ שו"ת הרשב"א ח"א תל, תרפו	
✓ תוס' ב"ק ל: ד"ה וחכמים	
✓ רא"ש פ"ג ב"ק סימן ח	
✓ תוס' ב"מ עב. ד"ה שטר	
✓ תוס' ב"ב צד: ד"ה וחכמים	

גזלה אין כאן כו'. ובמ"מ וב"מ.
ביאור שיטתו וישוב קו' הכ"מ.

ממש על הכסף כיון דלא קנה כלל, אלא דמיא אינו פסול לפדות
מדאורייתא כיון דמורכ ואמר דמי קא יבינא דלאמר צבימ דף כ.
והמציא דברמזים כאן מיירי דודאי כינוי שםמכיר קיימא
דכא לא מיירי כאן בנזל באונס אלא בהפזיר וברצו
רעים עד שלקה ממנו, וכוונת שכלל מכר לו, וכיון שמכר ונטל
דמים כיו כמו רואה אני ולכן שפיר לא כיו גולה וכמש"כ המ"מ.
אך בעיקר דברי המ"מ דברמזים סובר דאף שקנה עובר בלא
תחמוד ואפי' אמר רואה אני ולא רק הכיו דעכ"פ מעשה
בשתיקה, נראה דברמזים ובראב"ד מחולקים בפירושא דאמר
רואה אני, דבראב"ד מפרש דכוונת הוא דרואה בלאמח בלא באונס,
ומכא הוא דמוכח כגמי בקדושין דף י' דדברים שבזל אינם דברים
דכא בלכח לא יתח' ליה, ומתוך משום דמלוא לשמוע דברי חכמים
או יתח' ליה בכפרה לא אמרינן דלכח לא יתח' ליה, וכן סובר
בראב"ד כיון דלכחוף אמרינן דרואה בלאמח אי"כ למח יעבור בלא
תחמוד דאטו בשביל שפזיר צו או אפי' איכסו פעם אחד לא יוכל
אחר זמן רב לקנות ממנו כשנתבטל הכשרה ובאונס, ואי"כ מה
י"מ אם עכשיו ממש מוכר לו בראונו הכוב, לכן ודאי אינו עובר
בלא תחמוד.

והרמב"ם סובר דאפי' אמר רואה אני אין הכונה שאפי' בלא
באונס כיכ רואה אלא דעכשיו בשביל באונס הוא
רואה, וכיונו משום דיש לז' רלון בשביל שמוע דברי
חכמים גבי גט או דניחא ליה בכפרה גבי קרנן, וכמו שכתב בפ"ב
מ"י גירושין כ"ל כ' ח"ל ולמח לא בטל גט זה שכרי הוא אונס בין
בד עכ"מ בין ביד ישראל שאין אומרים אינם אלא למי שלחן
וגדחק לעשות דבר שאינו מחוייב צו מן החורב, כגון מי שכוכב
עד שמכר או עד שנתן, אבל מי שתקפו ילדו כרע לנטל מלוא או
לעשות עברה וכוכב עד שעשה דבר שהי"ב נעשות או עד שנתרחק
מדבר כאסור לעשותו אין זה אונס ממנו אלא הוא אונס עצמו
בדעתו כרע לפיכך זה שאינו רואה וגרש מאחר שכוא רואה לכיז
מישראל ורואה הוא לעשות כל המלות ולהתרחק מן העבדות וילדו
כוא שתקפו, וכיון שכוכב עד שחשש ילדו ואמר רואה אני כבר
גרש לראונו, עכ"ל.

ודברי הרמב"ם לריכין ביאור דכיון שכח דמי שתקפו ילדו כרע
לנטל מלוא או לעשות עברה אין זה אונס אי"כ למח לי
שיאמר רואה אני, ועי"כ דכוונתו הוא דאיכרל דאין לזכ דין אונס
מ"מ ליכא דין רלון, ובקרא כתוב לראונו גבי קרנן וכן גבי גירושין
אמר מנין שאינו מגרש אלא לראונו דכתיב וביכ אם לא חמלא חן
בעיניו כמש"כ הרמב"ם צ"ל, וכן לריך שיאמר רואה אני שיהיה
רלון אלא דאי"כ למח לי כל אריכות הסברו, ועי"כ דכוא כמש"כ
דאף שאומר רואה אני אין הכונה שכוא רואה גם אילו לא אינסוכו,
אלא דכוונת שפכשיו שאנסו אותו אינו עושה בשביל באונס לצד
אלא דכוא רואה בשביל שרואה לקיים מצוות, ורק דכנגד זה אינו
רואה בשביל טעמים שיש לו מצד ילדו, אבל כשאנסוכו הוא רואה
באמח י"ש לו גי' לז' רלון בזה, ובלא הסברו של הרמב"ם לא כיו
מכיו ה"ז רלון שלו כיון דעכ"פ הוא אונס בפועל, אבל לפי הסברו
של הרמב"ם דכ לא מיקרי אונס ממילא שפיר קרינן לראונו כיון
שיש לו לז' רלון, ולפי"ז ל"ל דמח דלאמר בקדושין כא בלכח לא יתח'א
ליה ומשני דמלוא לשמוע דברי חכמים היינו דמסיקרא כבר דילי"א
בלכו ליכא לז' רלון כלל, ומשני דכיון דאיכא מלוא לכן ודאי איכא
רלון כ"ל.

ומבואר מה שכתב הרמב"ם שאין אומרים אונס וכו' כגון מי
שכוכב עד שמכר או נתן, ודבריו תמוכים דאף כתב
דמי שמכר אומרים אונס דכא קי"ל תליח חזק וצינייכ וצינייכ,
ולשיטת הרמב"ם גם בלא רואה אני יפטר דכא כתב בכך גוינא
דגרושין דכוא בלאמר רואה אני, אף כונתו הוא בעיקר גדר אונס
דכיו דסובר דרואה אני לא מכני שיהיה רלון גמור גם לולא באונס,
ואי"כ לגבי מכירכ דליכא כך טעמא שכתב כיו באמח אונס, ומכ
דמכני גבי מכירכ אינו משום דלא כיו אונס דכא כתב הרמב"ם

יערים לסברא שבטח עלי ואפי' אם יומא דכוא משום חכ"ש י"מ
כיכ דבדלוי לא יתודע בהשבנן דאפי' כיו אסור משום אלא
דגנב, אבל זה נאמר כתיב הכות' ולכוילאו בעי"כ אסור משום
שבטח עליו, אבל משום גזל עכ"מ אינו אסור כיון דקרא מיירי
בישנו תחת ידיך, ותבואר נוכ דברמזים לא כתב קרא דוהשב צ"י
גולה, ועכ"פ זה נוכל לומר דברמב"ם לא פסק כר"ע דלמד גזל
עכ"מ מקרא דוהשב אלא כרצ כונא מקרא דואכלת בזמן שם
מסורים ועי"כ דרמך קאי גמי על לא הגזל וממילא גזל ועושק
חד דינא הית לכו וכפסקת כלואתו אסור וכמש"כ,

הלכה ט כל תחמוד עבדו או אבתו או ביתו וכליו של חברו
או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו תחמוד ע"י רעים
והפזיר בו עד שלקחו ממנו אפי"פ שנתן לו דמים
רבים הרי זה עובר בלי"ת שנאמר לא תחמוד ואין
דוקין עד לאו ה' מפני שאין בו מעשה ואינו עובר
בלאו זה עד שיקח תחפץ שחמד כענין שנאמר לא
תחמוד כסף חתב עליהם ולקחת דך, חימוד שיש בו
מעשה.

השגת בראב"ד דמיא רבים כ"י, אי"כ ולא אמר רואה אני, ואין
לוקין וכ"י אי"כ לא ראיתי תימכ גדול מזה וכיכ מעשה
גדול מנטילת הכסף, אבל הל"ל מפני שהוא חייב בתשלומין שכרי
כוא כגזלן שחייב לכשיצא את הגולה ולפיכך אינו לוקה וגם זכו חייב
לכשיצא הכסף לצעלים.

כתב המ"מ על השגה כ"י דדעת הרמב"ם דה"י"ג דקונס עובר
בלא תחמוד ולכן אפי' הכי דאמר רואה אני עובר בלא
תחמוד, וה"י"ג דאמר רבא בתמורה, כן מילתא דאמר רחמנא לא
תעביד אי עביד לא נכחי כרי הוא כמו גזל למר ועשאן בגד
שאינו משלם אלא כשעת הגזילה וקנה כדבר בצינוי אף כאן קנה
בדמים, ודברי המ"מ תמוכים דכא פריך הכס על רבא מכך דינא
דכנחל טלים ומשני שאני הכס דכתיב אשר גזל, ואי"כ איכא הכס
קרא ומגיל ללמוד על כך דינא דלא תחמוד, אף באמח עיקר
קושייתו אינו קושיא כלל, דמכ שיך הלאו דלא תחמוד לכקינן
בשלתא הי כיו כתיב בקרא לא תקנה, כיו שפיר אמרינן
דאינו יכול לקנות שלא כדון בחורב ופטרט לפי"מ שמפרש
בגרעק"א דאנו מפרשים קרא דאיכא איסורא וגם מניטכ, אבל
ככא לא כתיב אלא לא תחמוד, ואף דאינו עובר אלא עד שיקח
וכמו שמפרש הרמב"ם כענין שנאמר לא תחמוד וגר ולקחת לך מ"מ
כשלוקח בעצרה הוא תחמוד, דעי"כ הרמב"ם סובר דעיקר הוא
בתמכ בלא, דכא כתב דאין לוקין על לאו זה מפני שאין צו מעשה.

ועל השגה כ"י כתב המ"מ דבראב"ד הולך לשיטתו דברלון
כמוכר אינו עובר, אבל דעת הרמב"ם דכאיסור הוא אף
ברלון כמוכר, ולכן כתב שאין צו מעשה שנטילת הכסף ברלון
כמוכר הוא, וברמ"מ קילר כאן דכא הרמב"ם לא כתב דוקא באונס
שאמר רואה אני, רק דאינו סובר דבראב"ד דאיירי דוקא בלא
אמר רואה אני אבל עכ"פ מיירי בכל גוויי, אלא באמח הרמב"ם
אינו סובר כלל דלריך רואה אני במכירכ דפסק י' מהי מכירכ כ"י
א' כתב מי שאנסוכו עד שמכר וכו' ממכרו ממכר וכו' שמפני
אונסו גמר ומתקנה ולא הזכיר רואה אני, וכבר כתב שם הלח"מ
לכשנות מח דככוונס מפורש לכדיא דדוקא בלאמר רואה אני,
וכניא דברי הביי בטוח"מ סי' ר"ז דעושה מעשה בשתיקה כיו
כמו רואה אני, וטעמא דברמב"ם נראה משום דצ"י צסוגינא
דחליח חזין לא כחבר שיהי לריך רואה אני ואמר דאגז אונסיכ
גמר ומקי, ורק דדוקא בזבין דבתלויח ויכיו לא אמרינן אגז
אונסיכ גמר ומקי, אבל עכ"פ לא כחבר בגי' דלריך רואה אני,
לכן מפרש דמכ דלאמר בכוונס כא דלאמר רואה אני הוא לחלק
מחמסן דחמסן הוא בלא רואה אני, וכיוני דבחמסן גם מעשה
בשתיקה ליכא, דבחמסן נוטל הכסף ונותן מעות וכו' באמח גזל

ואיך נזכר יקשה קושיית הראב"ד דבזכ ודאי כיון נפילת כחפץ מעשה ואמאי אינו לוקש, ואולי נמצא דגם נזכר פיקר באיסור כחפץ כחמור כלל ואין צו מעשה אך מלי במימ לא משמע כן, ולי' דבזכ פשוט כד הראב"ד דאז כיון לאו שניתן להשלושין שלריך להחזיר החפץ וכרמזים לא נחית כאן לזה, דכא מיירי בפלוגא וברכב עליו רעים דאז בודאי קוב ולא כיון לאו שניתן להשלושין לכן כתב דלוינו לוקש משום דכיון לאו שאין צו מעשה, דאף דלוינו עובר אלא עד שיקח מימ הלקיחה כחפץ רק גמר לתנאי באיסור, אבל פיקר באיסור כחפץ כחמור שאין צו מעשה וכר"ל

פרק ב

הלכה א ב הגזלה שלא נשתנית אלא חרי היא כמו שהיתה אע"פ שנתאשו דבעלים מסנה ואע"פ שמת הגזלן חרי היא ביד בניו חרי זו חזרת לבעלים בעצמה, ואם נשתנית ביד הגזלן אע"פ שעדיין לא נתאשו הבעלים בסנה קנאה בשינוי ומשלים דמיה כשעת הגזלה, דין זה דין חזרת הוא שנאמר וחשיב את הגזלה אשר גזל בפי חשמונה למדו אם היא כשגזלה משלם אותה ואם נשתנית בידו משלם דמיה, נתאשו הבעלים בסנה וז"ל נשתנית פנה הגזלן כל השבה שחשביה אחר יאוש ואינו משלם אלא כשעת הגזלה, דבר זה מדבריהם מפני חכמת השבים וכשחזיר לו הגזלה שמים לו חשבה, ונזכר מן הגזלה.

השגת הראב"ד ודבר זה מדנריכס וכח חיל יאוש נטול את כשנה עלתו ודוקא אמרו ג' שמים לכס את כשנה ומעלים אותם צדמים, אבל כיוצא לא עכ"ל,

במה דמחלק כרמזים בין שנה דקודם יאוש לשנה דאחר יאוש כבר כתבנו צ"ל גנב פ"א כל יאוש וכבאנו שם דברי הגר"א ז"ל שצ"ל ראינו לזה מצינו דף י"ד ע"ב כמזכר שדכ לתבדו ונמצאת שאיננו שלו דעלינו רב ושמואל אם יש להלוקח שנה מן המוכר, והקשה רש"י דהגזל ישלם בעד כשנה ומכר כוכית כרש"ים דקודם יאוש כשנה לגזל, וכבר תמכתי שם דלחכ ראינו כחפץ מקרקע דאינו נגזל למשלטין, ובראב"ד כתב דכרמזים כוכית דיוו מכה דגזל וכשציה ומכה, וכתב ע"ז בגר"א דלחכ לומר כן דכיון דהגזלן אין לו כשנה אחת זכות מכה ללוקח, ולכן כתב דזה מיירי בשנה דמחמת כולל ונצ"ל דבריו בכלל ד' ומכ שיש לזון צוה, וכוסיף עוד בגר"א ז"ל וכתב וכן מכ שחפץ כרמז מספיק דצ"מ בשלה יד נפקדון דשם ודאי אין יאוש דמשקיד אין יודע כלל ממנו ג"כ מתוך צוה עכ"ד וכונתו להעמיד שם ג"כ בשנה דמחמת כולל, ודבריו לריכס ביאור דכא בגמ' מוקים לה לפלוגתא דר"ש ור"ב בשנה שעיג גזל ונפלוטת דר"מ ור"י בגזל רחל וגזל וילד דר"מ סבר משלם אותה וזה גחותי וולדותי, ור"י סבר גזל חזרה בעיניו וגזל וולדות כיון שחפץ דממילא כמו שפסק כרמזים לכדיא בכלל ג',

וצ"ל דכונה בגר"א ז"ל דאף דפלוגתא דגזל וולדות מיירי בשנה דממילא ולאחר יאוש מ"מ פלוגתא דר"ש ור"ב דמיירי קודם יאוש מיירי בשנה דמחמת כולל, אבל זכו חומס רב דמנן לתלות זה כח דכיון דאמרינן דשנה דמחמת כולל כח לגזלן אפי' קודם יאוש ע"כ דכח סברא מלך עלמא, דכיון דשנה נפסק מ"מ כולל שלו כיון לגזלן ואיך מר"ל דר"מ דחולק בשנה דממילא אחר יאוש, וחולק גם בשנה דמחמת כולל כיון דלא דמיין דכח אפי' קודם יאוש, ונחמד לפיכך שנצטוו דפי' מ"מ חייב וכבאנו בקיור דפי' מ"מ גנב דשנה דמחמת כולל דכיון דגזלן יש באופן זה נאכרעט מקומות בגזל ונצטוו ונחמד ונצטוו, וכל כ"י מקומות לא שייך לזן פקנת כשנים וע"כ דכח פיקר

צ"י מ"מ מכיר כשנה דאמר בגמ' דאגז אונסיס גמר ומקנה, וכייוו משום דאונס אינו מצטט קנינים אלא כינוי דשפחה כאלוה כח רואה לבטל וחושב אפסרות כבטול, אבל כינוי דשפחה ככקנאה גמר ומקנה כשצ"ל טעמים שיש לו דכיון שלוקח מעות כח גומר ומקנה, וכייוו דאף דלכתחלה אינו רואה אבל דיעבד כח מסכים וגומר ומקנה ואינו חושב על ציטול, זה מכני בקנינים אבל צטט וצקרבן דכחיו לרלונו לא מכני גמר ומקנה דלריך רלון ממש, אלא דאמרינן דרלון מלך אחד נמי מכני כיון דרואה לקיים מלוות, וזהו שכתב כרמזים דגני מכה נמי כיון אונס דבאמת לא אמרינן כלל במכה דלא כיון אונס כיון דליכא טעמא דכרמזים אלא דאגז אונסיס גמר ומקנה.

ולפימשיב מבוחר ג"כ טעמו של כרמזים דלוינו מלריך רואה אינו במכירה משום דלשיטתו לא מכני רואה אינו במכירה כלל, ולכן מפרש כמו שכתבנו דכא דאמר דככונם כח דאמר רואה אינו כיוונו לאפוקי חמסן שלקח מעלמו כח מעשה מכירה של כבעלים וכמו שכתב בצ"י, איצט"ל דלשון בגמ' ודאי דהו"ל לפי זה.

ע"כ נראה דאפ"ר לומר באופן אחר דבאמת בגמ' דצ"ק סבר דלריך רואה אינו ממש, אבל כרמזים אינו פוסק כן לכלל, דהגמ' צ"ק ע"כ סובר ככ"ל דסוגיא דקדושין וכן בסוגיא דצ"ק דלא ידע מסברא דניחא ליה ככפרה ומלך לשמוע דברי חכמים, ובסוגיא דצ"ק כיון צ"ל למימר דיסוד דברי רב כונה דאמר תלויס חזין וצ"ל כח מכה דאמר כוסין אופו עד שיאמר רואה אינו צטט וצקרבן, ולפי"ז ע"כ רב כונה נמי מיירי בדאמר רואה אינו, אבל לפי"ז דדחה בגמ' דכחם טעמא אחרונה משום דמלך לשמוע דברי חכמים וניחא ליה ככפרה, ובמכירה לא שייך זה ומסיק דטעמא דרב כונה סברא כח דאגז אונסיס גמר ומקנה, איך באמת ליכא רלון כלל אלא דגמר ומקנה, ולכן פסק דבמכירה לא לריך רואה אינו, וקושיית בגמ' כינוי קרי ליה חמסן כיון דתלויס חזין וצ"ל צ"ל ויחייב כחש"כ דחמסן כח דגם גמר ומקנה ליכא דבעלים לא מכרו כלל.

נמצא דכרמזים ובראב"ד מחולקים בפירושה דרואה אינו, ובראב"ד לשיטתו שפיר סובר דאם אחר רואה אינו ליכא לא תחמוד כיון שכוה רלון גמור, וכרמזים לשיטתו שפיר סובר דאפי' באומר רואה אינו עובר כח תחמוד, ומכ שלא השיגו צ"י גירושין משום דשם כתב רק טעם וכסבר וחלק עליו כח שנוגע לדינא.

עוד הקשה הלח"מ צ"י מ"מ מכירה על דברי כרמז דאפי' שקנה עובר כח תחמוד מקושיית בגמ' דככונם דפריך אי יכיו דמי חמסן קריה ליה וכהאמר רב כונה תלויס חזין וצ"ל וצ"ל וצ"ל, ולדברי כרמזים מאי פריך כיון דעכ"פ עובר כח תחמוד, ולפימשיב עכ"פ כיוונו יכולים לומר דלח"מ דככונם דככונם כיון סובר דטעמא דרב כונה משום דכיו רלון גמור וממילא אינו עובר כח תחמוד, אבל באמת ח"ל לזה דלכלל מוכח מלשון כרמזים צ"י מ"מ עדות דדוקא כינוי שלא קנה שבעלים לא עשו מעשה מכירה כלל וקרא חמסן וקרא זה גזל של דבריהם, דצ"י מ"מ מכירה כתב מי שאנכוכי עד שמכר אבל בכל עדות כתב כחמסנים וכן הלוקחים וכו', ומכח דסובר דאפי' לא מכרו כבעלים כלל רק נטל ונתן דמים דלא קנה מימ לא כיון גזלן ולא עבר כח תחמוד אלא חמסן מיקרי, ומכ שחפץ דכא עבר כח תחמוד לקיים דכא לא תחמוד לאינשי כח דמי משמע לכו, ואף דכחוס נכסאדריין דף כ"ב כתב לפרש דכ' כח באמת וכרמזים אינו סובר כן ועיין צ"מ פ"י מ"מ עדות, וכבר תמכ עליו שם בלח"מ, מימ כיון דלא משמע לכו איסור לא מישכיל אפי' מדרכן וכמו צ"מ קדורא שם דף כ"י ע"כ, וכן שיטת בתוס' נכמס דוכתי דלא כמו שכתבנו בסכדריין.

ולכאורה יש להפיר דכיון דכרמזים סובר דאפי' כינוי שלא מכרו כבעלים כלל אינו גזל וצדדיו עבר כח תחמוד

ד) אך החירון לזה כי משה רבינו עליו השלום שמר בראשון מחטות יום ולכל זמן ראשון [ולראשית לאחר שקיפת החמה שפער זמן שחיסה ולא נחשב עוד בין הערבים. אף שפירש' יום הוא. ועיין בסוגיא ד' דינא תפלה] על כן נחשב שלשים יום מעת לפת ולא נחשב ל' יום. אך קשה לפי זה למה יתחילו לדרוש בפורים יום ארבעה עשר [כמו שפירש' ראש השנה (דף ז'.) גדיבור המחיל שה' אומרים עד הפורים ובדיבור המחיל אתי לזולתי בחמץ] וכיון שארבעה עשר של ניסן נחשב מפני שזמן פסח מתחיל מחלות כזה לאו אחר ושלשים יום. ודי אם יתחילו לדרוש בחמשה עשר ט' ולריך לומר רכיון שתקנו חכמים לבדוק ולברך בליל ארבעה עשר הרי המחיל זמן ביטור תחילת ארבעה עשר. ואין ארבעה עשר נחשב מן המנין מדרבנן על כל פנים, ולפי זה נריך להבין בכבורות כ"ח. דמפרש פרום הפסח פרב ראש חודש ניסן. ושם לעיל מינה וכמה פרום חמשה עשר יום. וכיון דיום ארבעה עשר אינו מן המנין לא הוי רק ארבעה עשר יום :

ה) אך לא קשה מידי דנהי דמתחילין לדרוש ביום ארבעה עשר אדר הלכות ביטור חמץ שזמנו תחילת ארבעה עשר כ"ל. מכל מקום הלכות פסח אין מתחילין רק בחמשה עשר. ולענין פסח ארבעה עשר מן המנין משום שזמנו מחלות. והוא ל' פרום ימי הדרשה של פסח עליו דיום ארבעה עשר מן המנין והוי חמשה עשר יום :

ו) עוד יש מקום פיון במגילה כ"ט דתרומו שקלים שבראש חודש ניסן מתחילין מראש חודש אדר. והא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. והוי כ"ט יום. ואינו דומה למשה רבינו ששומד בארבעה עשר בניסן ומזהיר על פסח שני. דניסן לפי סדר החודשים מלא והוויין שלשים יום :

ז) נראה ולא קשה מידי מאחר שאינו מפורש בכחב אס ה' אז ניסן מלא אז חסר למדין ששאלין חודש קודם י"ב מלא אז חסר. ועיין ש"ך יורה דעה סימן קפ"ט סק"ל בכמה מקומות שהשיעור שלשים והכוונה חודש י"ב חסר אז מלא יפיון שם :

אחר כל זה ראיתי בתוספות בכורות (דף כ"ז) פלפלו הרבה במנין זה ולבסוף נדחקו בתירוק ולפי עניות דעתי לפי מה שכתבתי אתי שפיר הכל :

סימן שבב.

ב"ה א' שמיני סת"ר לפ"ק.

לכבוד הרב הגאון שי"י סקונצק . - 22

א) ער דבר אשר הוקשה לו בחמץ שקיבל עליו אחריות דחייב לבטל למה י"ב ראשי לעבור בקום ועשה על איסור גזל ע"ס ואף שמשלם לו מכל מקום גזלו גוף החמץ. ואין לומר דזה עשה דוחה לא תעשה. דבמקור חיים כתב דבחמץ שקיבל עליו אחריות ליכא עשה דתשבינו עד כאן דבריו :

ב) הנה הדבר פשוט וברור דבחמץ שקיבל עליו

אחריות יש בו עשה דתשבינו. שהרי בתשבינו לא נתיב לך. ומהראוי שאפילו בשל אחרים לגמרי יעבור. רק דילפינן מלך דכתיב גבי ראי' בגזירה שיה דשאר שאר. וכיון דבקיבל עליו אחריות עובר בכל יראה דהא בש"ס חוקי דש"ך אי אהא רואה אכל אהא רואה של אחרים בשלל קיבל עליו אחריות. מוצא דבקיבל עליו אחריות עובר בכל יראה. כל שכן שמוכר בעשה דתשבינו. ואפילו למשמעות רמב"ם בספר המלוות דבקיבל עליו אחריות אינו עובר רק בכל ימלא. מכל מקום מה חזית דילפת משאור דכתיב גבי ראי' תליף משאור דכתיב גבי מליאה. וכל היכי דליכא למילף לקולא ולחומרא לחומרא ילפינן :

ג) האומנם כי יש לומר לדעת רש"י ותוספות דכל יראה הוי ניתק לעשה. יתבאר חומרא מה שאין בו עשה דתשבינו ולא י"ב הלוא ניתק לעשה. אבל הא דעובר בעשה דתשבינו לא יתבאר חומרא. דכלאו הכי מחויב לבטל משום הלא תעשה. אך לא מסתבר דהא איכא בעשה שמחויב לבטל בערב פסח מחלות ולמעלה. וכיון דליכא חומרא בגופי' אינו ברין שנגיח חומרא דבגופו ונתפוש חומרא דאי עבד :

ד) ועוד דממה נפשך לשיטת רש"י ותוספות הא פשט הסוגיא דבקיבל עליו אחריות עובר גם בכל יראה. ולמשמעות רמב"ם בספר המלוות דאינו עובר בקיבל עליו אחריות רק בלא ימלא. הא לא הביא בחיבורו דכל יראה ניתק לעשה. אדרבא כתב בפשטות דבעשה מפשה לוקה. ואחרונים הקשו עליו מסוגיא דפ' מי שה' שממנה הוכיחו התוספות דהוי ניתק לעשה. אך לא נחגלה בימיהם פרי"ט על פסחים דמפרש סוגיא כ"ל דכל יראה אינו לוקה לפי שאין בו מעשה. ופשוט דרמב"ם מפרש כפ' ר"ח. ואף דבחמץ לוקה. מכל מקום הלוא בעלמא הוא השה"י ואין בו מלקות. וגם המעשה למלך כתב שדעת רמב"ם כל יראה לא הוי ניתק לעשה כל זה ברור בעיני :

ה) עתה עיינתי במקור חיים. שהביא כבוד תורתו. בסימן תל"א הביא דברי שא"ר שכתב כמו שכתבתי כיון דבגופי' לא כתב לך רק דילפינן מגזירה שיה דשאר שאר גילף משם לקיבל עליו אחריות דעובר. והשיג עליו המקור חיים. דהא דאינו עובר בחמץ של נכרי ילפינן מקרא דבבביתם. דבמכילתא מבביתם י"א חמץ של נכרי שברשותו ואינו יכול לבטלו. והוא הדין דילפינן מבביתם דכתיב גבי עשה דתשבינו :

ו) ואני תמה זה החכם מה סבירא ליה אס קיבל עליו אחריות ש"ך האי טעמא. אס כן למה עובר בכל יראה בקיבל עליו אחריות. ואס קיבל עליו אחריות חשיב יכול לבטלו אף שיצטרך לשלם לו. אס כן מהאי טעמא יתחייב גם בעשה דתשבינו. ושד בר מן דין הא כתב ריטב"א סוכה (דף י"ג.) דבגזירה שיה דגמרי' אינה אלא בחלות סתם ולא בפרשיות ירישות. ואס כן אף אס תמלא לומר דמקרא דבביתם י"א. מכל מקום למה לא גילף שאור שאור לגזירה שיה שיעבור בעשה דתשבינו. דאי אפשר לומר דשאר דכתיב גבי תשבינו לא גמרי' לגזירה שיה. דהא לא גמרי' אלא לחלות סתם. ושד פיקר דבריו תמוהין הרבה שהביא בשם המכילתא דלא זה שברשותו ואינו יכול לבטלו על חמץ של נכרי קאי. וליחא דהא על חמץ שפלה עליו

סימן שכר

ב"ה יום ה' יג ניסן סת"ד.

להרב הגאון הג"ל בענין הג"ל.

(א) **נדרין** חמץ שקיבל עליו אחריות אם מחייב בעשה דתשבינו כבר כתבתי מה שיש בו די. ואשר כתב שמהמנן אברהם משמע שאיט מחייב מדמחיר להחזיר הפקדון אף שהגוי יאכלנו. רק לר' יוסף הגלילי דמחיר בהגאח שפיר מקיים תשבינו במכירה לנכרי. מה שאין כן לדין, איני יודע מה הוא סמך. ולמה לא יקיים תשבינו בחזרה לגוי שלא תשיב הגאח לישראל. ואם כן הוא מוליאו מרשותו בלי הגאח. ומקיים תשבינו אפילו לר' דתשבינו שלא כדרך הגאח. ובכחכין מפורש דוקא באכילה איט מקיים תשבינו שאין דבר טעון השבתה ומותר באכילה. אבל בהגאח מותר כמו תרומה סמאח:

(ב) **מה** שכתב דל"ח (דף מ"ט). כתב דלאו דלא תשחט על חמץ איט בתחזן שקיבל עליו אחריות. בגליון ל"ח כבר כתבתי כי שאלת ראי' חולק על זה בפשיטות וכן פיקר. פתח נתישכתי שדברי ל"ח יש להם מקום והוא כי בירושלמי נאספקא אם כשיעור אכילתו או כשיעור ציורו. ואם כשיעור אכילתו לריך שיה' עלו לאכילה. אבל חמץ שקיבל עליו אחריות נהי דגלי קרא דתשיב כממונו. מכל מקום זכות אכילה אין בו. האומנם כי בגמרא דידן דילף מלא תשחט זמן השבתה מחלות מדאסרה תורה לשחוט על חמץ מוכח דאסור אז להיות לו חמץ. משמע לכאורה דכשיעור השבתה. דאי כשיעור אכילתו אין ראי' שמחייב בהשבתה. שהרי הקפידה תורה לשחוט על חמץ אף שאין לו שיעור שיה' מחייב להשבתה. אך לא קשה מידי דהא בגמרא קאי למיסר חמץ משש שעות ולמעלה. ולר' יאודה פשיטא דאסור בהגאח מלאו דלא חאכל עליו חמץ אחד איסור אכילה ואחד איסור הגאח, ואפילו לחזקי' כיון דגלי קרא בלאחד מהם איסור הגאח הוא הדין באיך כמו שכתבו התוספות. רק לר"ש בעי. ולדידי' יליף שפיר דאי אפשר למר משום אכילתו. דהא לר"ש ליכא לאו באכילה. ועל כרחין מדמחייב אז בהשבתה (*). ולפי זה לדין דקיימא לן כר"י. שפיר יש למר גם לגמרא דידן כשיעור אכילתו. ועל חמץ שקיבל עליו אחריות איט עובר כנ"ל:

(ג) **אך** מכל מקום פובר בעשה דתשבינו [ולפי שיה' זו לדין דקיימא לן כר"י אין ראי' מלא תשחט. ולר' שמעון על כרחין כשיעור השבתה כנ"ל]. גם בעיקר הדברים שפשיטא סמוכין לדברי הגל"ח מהירושלמי איט מוכרח כלל. דירושלמי לא אמר אלא שגם כשיעור אכילתו חייב אף שאינו אוכל. וכל שכן דחייב משום שמחייב להשבתה ואיט תשבינו חה פשוט:

(ד) **אשר** כתבתי דהא דמכילתא דילא זה שאיט יכול לנערו אפלה מפולת קאי. אבל על נכרי

עליו מפולת קאי. אבל חמץ של עכורים תצורה שזה דלך לך יליף. וכן מפורש בכרמכין בפ"י המורה. ותמארי אף הפלים פ"ין מדברי רמכין במקומו. ואם כן דברי השאלת ארי' ברורים כשמש:

(ז) **עוד** שם כתב לדמות ראיית השאלת ארי' דאם איחא דקיבל עליו אחריות איט פובר בעשה דתשבינו הוה ל' לאו כולל יותר מעשה ולמה יתשב ניתק לעשה. וכתב המקור חיים דאף על גב דאיט מלות עשה דתשבינו. מכל מקום אם ציערו תיקן העשה דלא חמור מחמץ ידידי'. והביא ראי' דאם כן גשים שהמירו קדשים ילקו כיון שאין מחייבין בעשה דבאש חשרופו. ואיט שום דמיון. דהאם הותר בעלמא יש עליו חיוב שריפה רק שהאש אינה מלווה. מכל מקום בשריפתה נתקיים המלוה בטור ששערף. למה הדבר דומה לקמן שאלל קדשי קדשים דלא נחבטל העשה דואכלו אותם אשר כיפר בהם. דמכל מקום הקדשי קדשים נאכלו. והבא נמי האומר נשערף. אבל חמץ שקיבל עליו אחריות אם חמלא לומר שאין בו חיוב השבתה לא נתקיים שום עשה. ואיך יתקן הלוא:

(ח) **אך** באמת ראי' זו השני' אין לה מקום לפי מה שכתבתי דרמכ"ס לית ל' דכל יראה הוה ניתק לעשה. אך אין לריך בזה עוד ראי' ודברי שאלת ארי' ראשונים ברורים ופשוטים:

(ט) **ואשר** כתב עוד דאפילו ישלם להגכרי מכל מקום גול נוף החפץ. ליחא דהיכי דהיב דמי איט עובר בלא תגזול רק בלא תחמוד דכתיב ב' רעך לאפוקי נכרי. ולמד מ' בתוספות גם בלא תחמוד איט עובר. והדברים פתיקין. כל זה אי כותב לפי הבנת כבוד תורתו:

(י) **אך** לדעתי נראה ברור דאין איסור גול מעכבתו מלהשבינו כחשפט. כיון שאם יחול חיוב השבתה מחמת העשה או הלא תעשה יופקע ממונו של נכרי כיון שהכל מלווין עליו לשורפו. וגרע מאנס בא כעודו על כן חל חיוב השבתה. ונמלא כי בעשה שמבערו איט נחלו כלום שכבר נעשה הפקר על ידי חיוב ציור. והיינו דחמץ חפקים מידי שיעבוד הנכרי. ופ"ין ר' נדרים (דף מ"ז). בענין הקדש חפקים מידי שיעבוד מה שמחלק בין אסר על השוכר או אסר על אחר. דוקא על השוכר משום דנפקע שיעבודו על ידי הקנס. ממילא כשם שהקדש חפקים מידי שיעבוד פירוש על ידי הקדש. כן חמץ חפקים מידי שיעבוד על ידי איסור חמץ. ואף שאין הגכרי מזהר על כרחיך משום שישראל מחייב לנער והכי נמי צידון דידן וכמו שכתבתי:

(יא) **ואין** להקשות אם כן שנפקע ממונו אי מיגביז או מיחביד למה יתחייב לשלם לגוי. לא קשיא דבלאו הכי איט מדינא דרעא כתיב אלא כפיין אחריות אל"ס או בקט מידו. וארי' על דעת זה קט מידו שאם יאבד בפסח ישלם. יחוג הא הקדוש בקדושה וסברה ובשמחה וסוב לב ויגלל ממשה חמץ: כנפשו ונפש דו"ש ושי"ת הק' אברהם.

(*) הגה"ה אך לרמכ"ס דפסק כר"י ואף על פי כן כתב בספר המלות הלימוד מלא תשחט לדידי' לריך למר דתלמודא דידן פליג על ירושלמי:

נכרי שלא קיבל עליו אחריות מקרא דלך נפקא וכן כתב רמב"ן בפ' התורה. ומהם מעלתו שהרמב"ן על התורה כתב גם כנפלה מפולת בגל גדול שאבד ממנו ומכל בני אדם ומקרא דלך. הנה אנכי לא כתבתי בשם רמב"ן רק דחמץ של גוי לא נתמעט מאינו יכול לבטלו. אבל הא דנפלה מפולת נפיק מאינו יכול לבטלו הם דברי רמב"ן בח' יעוין שם. וחזר בזה כמה שכתב בפ' התורה בזה. ובאמת מוכרח לומר כן דהא במכילתא דילא זה שאינו יכול לבטלו סמוך ונראה לנפלה עליו מפולת רק הא דחמץ של גוי נסמך על דברי רמב"ן בפ' התורה. משום דיש לומר דקאי רק אדסליק מיני' לבד והסברא מוכחה כן דלמה יקרא חמץ של גוי משום שלא קיבל עליו אחריות אינו יכול לבטלו. וכבר כתבתי בגילון רמב"ן על התורה לעיין ברמב"ן בח' :

והכי נמי מלכות ביטור בעלם. רק שתאמר שלא יוכל לבטלו משום איסור גזל. כיון שאם יחול החיוב לא יהי' איסור גזל אין איסור גזל מעכב. ובאמת נידון דיון עדיף מהא דר"ן וקל להבין :

(ח) **בדין** אם מחייב לתת סך רב שלא יעבור על איסור תורה בשב ואל תעשה. הסכמה רוב אחרונים דאיתו מחייב. דחילוק הר"ן בין עשה ללא תעשה מפורש בדבריו דמלות עשה עובר בשב ואל תעשה. מכל מקום הדמיון והראי' שהביא מחללים אינו ראוי. דכלאים רגלים בקיומו תליא. וכל שאינו מולא פועלים לשכור בהוספה שליש לא נקרא רגלים בקיומו. וחדע דהוספה יותר משליש לפועלים אינו סך רב. מכל מקום הטכנות אחרונים דאיתו מחייב :

(ט) **נדרין** מה שנסתפק בחמץ שקיבל עליו אחריות. אם יעלה האחריות לסך רב. בשלמא אם החמץ שלו הא איסור בהנאה. אינו מיושב כל האורך דהא העטם כתב הר"ן דעניות כמיסה כמו שאמרו עשה שבתך חול. וכיון דלאחר הפסח יהי' מותר לו גם בחמץ שייך טעם זה. וזאת בהי' אפשר למכור קודם הפסח דאז איסור אחר הפסח משום קנס. ואם נאמר שהאמת כן הוא יטא מזה קולא ופירלה גדולה. ויש לי בזה עיון גדול ולריך אני להחייב בדבריי בהפסח כל האדם כוזב [ועיין בחשיבה שאחר זו] :

(י) **אשר** הוקשה לו איך אוכלין הקטעליך מחייב בשבת לפי מה שכתב המגן אברהם דאין מצרכין עליו ברכת הנהנין דמי לפלפלין ושום דאין מצרכין עליהם ופטור עליהם ביום הכיפורים דלאו אכילה הוא. ואם כן יהי' בו חיוב טווח במה שמרסקו בשביו עד כאן דבריו. למה לא הוקשה לו איך יולאין די אכילת מרור דכיון דלאו אכילה הוא. ואם תאמר כמו שכתב רא"ש ופסקי מהרא"י להדיא דלא כתב אכילה במרור דאבלוהו בפסח כתיב. מכל מקום הא מצרכין על אכילת מרור. וכתב רא"ש דמשום הכי לריך כזית. ועל כרחך כיון שקיבלו חכמים דחמשת מינים הללו יולאים בהם ואחד מהם כמכא. רחמנא אחשבי' אכילה. כמו אכילת גיד הנשה ושקלים ורמשים לחיובי. כן זה למצוה. ממילא בשבת דכשאינו מתקן פטור והתיקון הוא המצוה והמצוה אינו אלא מה שהוא אכילה דאם לא כן לא הי' יולא. נמצא שכל התיקון הוא מה שהוא אכילה. ומחמת שהוא אכילה הא אינו מלאכה. והיינו יכול לומר בפשיטות על פי דברי מרדכי פרק ג' דחולין בקשר של תפילין לשבת ר' אלי' דלריך לקשור בכל יום. מכל מקום חשיב קשר של קיימא לענין שבת דרחמנא קרי' קשר הכא נמי רחמנא קרי' אכילה. אך לא יתכן למה דקיימא לן מרור בזמן הזה דרבנן על כן לריך לומר כמו שכתבתי :

ידיו הדו"ש וש"ת הק' אברדום.

(ה) **מיש** סיגורן לדבריו שכתב דאף ביהיב דמי' הוי גזל והשבתי עליו דביהיב דמי' אינו עובר רק בלא תחמוד דכתיב ב' רעך. וכתב כבוד תורהו דמרגעקו בני נח במבול על כי מלאה הארץ חמס מוכח דהוי גזל ואף ביהיב דמי'. וישראל במתן תורה לא ילא להקל. אשתמיטתי' דברי תוספות בבא קמא (דף ס"ב). בזה דבטי הש"ס מה בין גזל לחמסן דלא יהיב דמי' כו'. וכתבו תוספות בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם [והכא בעי מה בין גזל דרבנן לחמסן דרבנן]. ואם כן חמס דקרא בלא ביהיב דמי'. ומכל מקום קרי ל' חמס דבגלון המקרא הכל אחד. וכן כתב הרא"ש בפ' התורה :

(ו) **ואני** חושב זו סברא. דיש לומר בן נח מוזהר אף בדיהיב דמי'. והנה רמב"ן פרשת וישלח כתב בני נח מלווים על הדינים היינו דיני אונאה גניבה כו' ולישראל הם הרבה מלוות ולכן נח הם מלוה אחת. כן יש לומר בין יהיב דמי' בין לא יהיב הכל בבני נח אזהרה אחת גזל. ולישראל נחלק לשתיים. גזל ומחמה. מכל מקום מה שסיים שגם ישראל לבני נח איסור ביהיב דמי' שלא ילאו במתן תורה להקל. זה טעות שהרי אונאה בני נח מוזהרין. וישראל אינו מחזיר אונאה לבן נח. ואין זה מיעוט בקדושה שמחילה לא הי' מוזהר אלא לרעהו שגוי עם גוי הוי רעהו. ובמזרים כתיב וישאלו איש מאח רעהו. ואחר מתן תורה נאסר רעהו. ומי שאינו רעהו לא נאסר מעולם רק שמחילה הי' בן נח רעהו. ועכשיו אינו רעהו. כן בזה שאף שמחילה הי' נאסר אף ביהיב דמי'. הרי מחילה הי' נקרא רעהו. ולרעהו גם עתה איסור וזה פשוט :

(ז) **מה** שכתבתי דמשום דהכל מחייבין לבטלו פקע מחיט של גוי. ומהם מעלתו דאדרבא אם לא יהי' רשאי לא יהי' הפקר. הנה לא דיקדק בדברי להבינס. שכתבתי שאין איסור גזל עומד בפני מלוות ביטור כיון דמלוות ביטור בעלמו. ומרלה לומר שהגזל יאסור עליו הביטור. נאמר שאדרבא על ידי המלוה פקע מחיטו שהכל מלווים עליו לבטלו. ורמתי לו דברי הר"ן דהקדש מפקיע מידי' שיטבד דוקא באיסור על השוכר. אבל באיסור על אחרים כיון דשיטבד שוכר קיים משוכר מחביו. ודוקא באיסור על שוכר דנפקע שיטבדו. ומקשה למה יפקע שיטבדו. הא כל זמן שלא נפקע משל עצמו נהנה ומותר לדור ולמה יפקע שיטבדו. אך משום דגוף הבית של משכיר יכול לאסרו רק שיטבד שוכר מעכב. כיון שאם יחול הקונס יפקע שיטבדו אין השיטבד מעכב יעל הקונס מלחול.

סימן שכה.

ביה ג' אחרי יוד לסב"י פת"ד.

עוד להרה"ג הג"ל.

(א) **בדבר** אשר נסתפק כבוד מורנו בחמץ שקיבל עליו

כיון שהולאה מרשות בעלים עכשיו והתשלומין יהי' אחר כך. דבשלמא אם לא חידשה טורה דין שליחות יד. הי' מוטיל מחשבתו לשלם במה שיטול כיון דעכשיו אינו גזון ובשעה שיטול ישלם. אבל לאחר שחידשה תורה דין שליחות יד שהמשלח נעשה גזון. שוב חף השליח שהוא אינו דשלמא יתחייב. כיון שהחפץ יראה לרשות משלח חזק וישלם אחר כך בשעה שיטול. ושוב השליח בר חיובא ושוב יפקוד המשלח. ואי אפשר לחייב המשלח. דאם יתחייב יהי' השליח בר חיובא. ואין שליח לדבר עבירה. ולפי מה שכתבתי בטלו כל קושיותיו :

א (זו) דעת הרב מלאדי ז"ל דאפילו ליקח על מנת לשלם מותר בגוי. ועליו יפול קושיותיו. ולא אטריח עמנו ליישב מאחר שדעתי שנעשה גזון בזה. והנה כבודו דעתו שנעשה גזון. ומשום דמכל מקום גוף החפץ גזול. ותוספות דבבא קמא שהבאתי בחי' ורשמתי גם כן בגליון. הקלות החושן סימן ע"ג כתב שיש לו פירוש בזה ולא כתב מה. ונפלאתי שלא כתב ליישב הא דבבא קמא (דף ק"ג) שהביא הרב והמקנה וגם לא כתב ליישב הא דהלכה רוחת היכי דיהיב דמי אינו אלא בלא תחמוד. אך לדידי לוקח ומשלם הוא לא תחמוד לבד ועל מנת לשלם הוי גזל אחי שפיר הכל :

ז (זו) שכתב שהוכיח מירושלמי דחמץ של גוי שקיבל עליו אחריות מותר לאחר הפסח מוכח דנשאר של גוי. זו חטאת קולמוס באמת שלא עשתה מחשבתו והייתי סבור שכבר השבתי לו ע"ז דהטעם משום שלא יהי' קנס לישראל במה שיהי' נאסר שהרי יכול לומר לו הרי שלך לפניך. וכך הם דברי הטורע ביהודה בגזל חמץ ועבר עליו הפסח דמותר לאחר הפסח. דלגזון שער לא יהי' קנס והגזול לא עבר שאינו ברשותו. ואף דבאמת לא קיימא לן כטורע ביהודה בזה. מכל מקום מבוואר ברמב"ן בחי' דאין קנס זה לגזון אלא לגזול והוכיח דאפילו באונס קנסו. והיינו כג"ל משום דלא יפסיד. והכי נמי בזה :

ע (זו) מה שכתבתי בחמץ שקיבל עליו אחריות אין איסור במה שסורפו דכיון שמתוין לבערו נפקע ממון הנכרי. והקשה כבודו דאם כן יקשה לשיטה מקובלת כחובות דר' מאיר סובר בפקוק נפש יעבור ואל יהרג נימא משום פקוק נפש נפקע ממון. מלבד שבעלמא אינו דמיון כלל. אך גם אני לא אחמתי רק בגזול גוי שאין האיסור מפאת חסרון הגוי רק מפאת ישראל שלא ילמוד בגזל כמו שכתב חכם לבי. בזה אחמתי דעל ידי המצוה נפקע ממון הגוי ושוב אין ישראל גזול. אבל בגזל ישראל זה עלמא שישקע ממון ישראל הוא עד רגל החורה שהמורה אמרה לא תגזול שלא יופקע ממון ישראל :

ח (זו) שכתבתי דבמה שחזיר לגוי מקיים תשביטו דשוב אינו גורם לממון. והשיב על זה משאנת ארי' דלחצר זמן איסורו אינו מקיים עשה דתשביטו בהולאה מרשות. בחי' השנתי על שאגת ארי' דאם כן הא דאמרינן בפרק קמא ה'. כתיב שנעת ימים וגו' וכתיב אך ביום הראשון תשביטו ופי' התוספות דמיתורא כריד דהעשה דתשביטו מיותר. ולדברי השאגת ארי' נריך קריח שלא יועיל הולאה מרשות לאחר זמן אסורו. אך עיקרן של דברים כדברי הרב ז"ל מלאדי דמשום ה' אינו מוטיל הולאה מרשות לאחר זמן איסורו משום דחמץ אינו ברשות

ולא יפקוד עלמו. ומעכשיו נאסר מלפטור עלמו. וכל האיסור מחמת דעתו ורגלו ומחוייב לפזר כג"ל :

י **בדין** גזל מצוי ויהיב דמי שכתבתי שמוחר. וכבודו מביא ראיות דגזול על מנת לשלם אסור. גם אנכי דעתי דעל מנת לשלם אחר זמן אסור דנחשב גזל. אך במשלם חזק או מומן בידו לתתו חזק דכהאי גוונא חשיב היך שבוה מיירי הש"ס בבא קמא (דף ק"ג :) בזה לא חשיב גזל :

יא **ואעתיק** לו מה שכתבתי בחידושי לקידושין. בשליחות יד. אחר לעבדו ולשלוחו מנין תלמוד לומר על כל דבר פשע. קשה לי דהא שליחות יד דגלי רחמנא על כרחך היינו באופן דאינו דשלמא הי' פטור. ואם כן השליח לאו בר חיובא. ועיין בריטב"א פרק שנים אוחזין דאפילו כהן דאמר לכהן גם כן חשיב לאו בר חיובא אף דאם הי' מקדשה לעלמו הי' חייב. והבא נמי אף דאם הי' שומר הי' חייב השתא מיהא לאו בר חיובא. והניחא לשיטת הר"ן דשליחות יד דגלי רחמנא היינו דאפילו הגביה רק ליעול מקדשה ונטל מקדשה חייב בטולה. ואינו דשלמא אינו חייב אלא באותו מקדש ניחא. דלואותו מקדש הרי שליח בר חיובא. וכיון דלואותו מקדש אין המשלח חייב. כל שכן שאינו חייב בשאר. אך לשיטת הריטב"א דשליחות יד היינו שלוקח על מנת לשלם אם כן גבי שליח לאו גזילה הוא כלל ושליח לאו בר חיובא הוא כלל :

יב **והנראה** דהנה נעמא דלוקח על מנת לשלם לאו גזילה על פי המבואר בתוספות בבא קמא (דף ק"ו :) בסוף העמוד דכשמוטן טענה שחייב בדמי' ובאמת הוא ברשותו לא חשיב כפירת ממון עיין שם. והבא נמי כשרולה לשלם דמי' לא חשיב גזול ממון. אולם זה כשישלם חזק. אבל בגזול טהא לשלם לאחר זמן ודאי חשיב גזון. דמכל מקום עכשיו גזון הוא. וגדולה מזה הדין בשואל שלא מדעת דגזון הוי אף שלאחר שישתמש בה דעתו להחזירה ובטינו'. אך במגביה החביות על דעת שיטול ממנו רביעית ודעתו שבעת נטילתו ישלם. כפי הא דאינו דשלמא פטור. דכל עלמו לא נעשה גזון רק משום שחושב שיטול. וכיון שחושב שבעת נטילתו ישלם לא נעשה גזון כלל :

יג **והנה** ידוע דכל שהליא מרשות בעלים אף שלא הכניסה לרשותו אלא לרשות אחר נעשה גזון. וראי' מחמתי' בבא קמא (דף ע"ט.) דנחנו לבכורות בנו או לבצל חוב דנתחייב הגנב במשיכת הכהן. וכן מדברי רש"י בבא קמא (דף ס"ה.) דאם בשעת מכירה שוה יותר מבשעת גניבה משלם יקרו כשעת מכירה דחשיב כתבא או שתיא. הרי דחייב אחמירה אף שלא הכניסה לרשותו. וכן מבוואר ברמב"ם ושלחן ערוך. והטעם משום שהי' לו להשיבה. וכל שלא השיבה ומכרה חשיב כאלו הולאה מרשות בעלים לרשות אחר ומחייב :

יד **מעתה** מיושב קו הג"ל דאי לאו דגלי רחמנא שליחות בשליחות יד לא הי' באפשרי לחייבו משום דשליח לאו בר חיובא ומחייב המשלח. דאם יתחייב המשלח הרי נעשה המשלח גזון וילא מרשות בעלים חזק בשעת הגביה השליח. נמלא שהשליח הולאה בהגבתו מרשות בעלים לרשות המשלח. מעתה לא יועיל מה שחשב לשלם בעת שיטול הרביעיית

לער בעלי חיים דאורייתא אחאי אין זקוק לה. אף על גב דחשיב כמשתכר באיסורי הנאה ואסור אפי' בחנם. מכל מקום כיון דאינו מחבין שיחזיק לו טובה ומשום לער בעלי חיים חשיב כמו לא אפשר ולא מחבין דשרי עד כאן לשונם. ובשב שמעמחא הקשה בזה דכתבו התוספות דמה שהנכרי מחזיק לו טובה חשיב כמשתכר. מהא דאיתא סוף פרק קמא דקידושין בערלה בחוץ לארץ רבנן ספיקי מספקי להדרי. והא מה שמחזיק לו המקבל טובה חשיב כנהנה מודאי ערלה. דלרד"י הוה ודאי ערלה :

(ג) **ורפי** עניות דעתי לא קשה מידי דהנה קיימא לן כר' שמעון דאפשר ולא מיכין שרי והוא אינו מחבין שיחזיק לו טובה. רק בנכרי אסור ליתן לו בחנם דכתיב ולא תחנם לא תתן לו מתנת חנם. והוא הדין להוסיף לו ולטרוח בשבילו. אלא שאם הי' מכירו מותר כמו שכתב הרא"ש פרק קמא דעבודה זרה סימן י"ט [וביורה דעה סימן קנ"א סעיף י"א] מפני שהוא כמוכרו לו שהנכרי מחזיק לו טובה. ואם כן ממה נפשך אסור שאם אינו מחבין שהגוי יחזיק לו טובה. רק לטובת הנכרי. אסור משום לא תחנם. ואי מחבין שהנכרי יחזיק לו טובה הוה משתכר באיסורי הנאה. אכל בערלה בחוץ לארץ דמספק לאחר מותר כשאינו מחבין שחזירו יחזיק לו טובה דאפשר ולא מחבין קיימא לן דשרי כר' שמעון [ואפילו לרב דסבירא לי' כר' יהודה אפשר ולא מחבין אסור. הא בערלה בחוץ לארץ קיימא לן הלכה כמאן דמיקל וקיימא לן בערלה בחוץ לארץ כר' שמעון דמיקל. מיהו בזה יש לפקפק דזה אינו רק בספק ערלה אכל לא בודאי ערלה וספק אם חשיב נהנה. אך להטור דהטעם דמקילין בערלה בחוץ לארץ משום דהוה רק הלכה למשה מסיני ולא חשיב עיקרו מן התורה דקרא בערלה בארץ ישראל איירי. ובחוץ לארץ עיקרו הלכה למשה מסיני. אם כן הוה הדין בספק אם חשיב נהנה דמותר מן התורה ודו"ק [וגבי יין נסך שפיר כתבו התוס' דמותר משום לא אפשר ולא מיכין. דהתם אינו מחבין לטובת הנכרי רק לסלק לער בעלי חיים. וגבי לא תחנם במחבין לחוץ לארץ תליא מילתא כמבואר ברשב"א גיטין נ"ב חליו עבר וחליו בן חורין יטוין שם] :

(ד) **וזה** מדוקדק בלשון התוספות שכתבו דמה שהנכרי מחזיק לו טובה. החליפו לשון הגמרא בן נח בנכרי. אך הוה דנכר שדברתי. דהאיסור משום שהוא נכרי ולא גר תושב דליכא גבי' לא תחנם כדכתיב לגר אשר בשעריך תחננה. אלא משום דבן נח דבריייתא לאו בנר תושב דגר תושב שמקיים שבע מצוות ואינו אוכל אבר מן החי וליכא לפני עור כמו בישראל. ודוקא יין למזר אסור להוסיף שמה ישכח גיריותו כמו שכתבו התוספות עבודה זרה (דף ו'): דיבור המחביל מיין. ועל כרחק הא' בן נח אינו גר תושב ואסור ליתן לו מתנת חנם ואסור ממה נפשך כ"ל. העולה מזה שאם אדם עושה טובה עם ישראל לא חשיב נהנה כשאינו מחבין להחזיק טובה וגבי גוי חשיב נהנה :

(ה) **והנה** יש להביא ראיה לזה דגבי ישראל לא חשיב נהנה כשאינו מחבין להחזיק טובה. דאם לא כן שומר חנם היכי משכחת לה. דהמפקיד מחזיק לו טובה וחשיב נהנה ויחשב שומר שגר. אלא משום דכשאנו מחבין לא חשיב נהנה :

ואין

ברשותו ועשאו כאילו ברשותו אם כן אינו פועל כלום במה שמוציאו מרשותו שגם החילה הי' אינו ברשותו ועשאו וכו' ולא מופיל הולאה מרשותו רק קודם שפשאו הכתוב כאילו ברשותו. ובחמץ שקיבל עליו אחריות שהי' שלו ממש משום גורם למחול אף הולאה מרשות יופיל. וחזרה לבטלים דמשי' לי' אינו שלו גם לדעת השאגת ארי' יופיל. שרי' ביטול לאחר זמן איסורו אי לאו דאינו ברשותו הי' מופיל והי' מקיים בזה עשה דחשבינו :

(ו) **מה** שכתב שראה בחשובתי דעכ"ס אין לו אונאה היינו שאינו עובר בלא תוט ובגמרא חליו רק שאינו מחזיר אונאה לגוי וכן כתב הרב ז"ל מלארי בהלכות אונאה שאסור להנלותו בין בשו"י המקח כו'. הנה דבר זה פשוט דאין איסור אונאה לעכ"ס וז"ל קרי כי רב הוא לא תוט איש את עמיתו. והרב אחי' עלה מדין גניבת דעת דכשואמר לו שך שוה והוא אינו שוה כך הרי גונב דעתו, או אפילו בסתמא במקום שאין דרך הסוחרים למכור יומר משויו. הרי הגוי סומך עליו שך שוה. ודומה למוכר דבר שיש בו מום דחשיב גניבת דעת משום דסתמא אין בו מום. ואפשר דעל כן הגמ' אמר לענין חזרה. ומשום דלהננות לכחילה אסור באופנים הנ"ל. אך לאו דלא תוטו אף באופנים הנ"ל אינו עובר :

(ז) **מה** שכתב שבמנחת חינוך מבואר דלא תחמוד ולא תחלוש טובתו בגוי והוא טעם גזל. הנה גם אני כחבתי כן. אך זה בגוי לגוי. לא בישראל לגוי :

(ח) **מה** שכתב דעל ידי חיוב השבחה נפקע ממון הגוי יתח' גם לדעת הרב דחמץ אינו ברשותו אכל לא אינו שלו דמכל מקום אין בו איסור גזל גוי דהוי כאבדות גוי דמותר. ועוד יש לומר דשאינו הכא שאינו ביד גוי רק ביד ישראל שמלוה עליו לבערו על כן הוי אינו שלו :

ידירו הדו"ש וש"ס באה"ר הק' אברהם.

סימן שבו.

בדין אחריות שעוברין ע"י בבל יראה אם הוא אחריות גניבה ואבירה או אפי' אחריות פשיעה :

(א) **הנה** הר"ן כתב לדעת רש"י ביחד לו בית דבסתמא מיירי. וכשיחיד לו הוה כאמר הנח לפניך. ובכל יחד הוה כאומר הנח לפני והרי הנח לפני אינו אלא שומר חנם. הרי דבאחריות פשיעה גם כן חייב לבער :

(ב) **וראית** העיון יש לדחות ראיה זו דהנה בתוס' (דף כ"ב :) בזה דמקשה הש"ס והרי אבר מן החי דסתמא אמר לא תאכל הגפש טס הנשר. וחזית ר' נתן אומר מנין שלא יוסיף אדם אבר מן החי לבן נח דכתיב לפני עור לא תתן מכשול. טעמא דכתיב לפני עור וגו' הא בהגאה שריא. כתבו התוספות אף על גב דאבר מן החי של נכרי איירי חשיב כמשתכר באיסורי הנאה. דמה שהנכרי מחזיק לו טובה חשיב כמשתכר. והא דאמר בסוף אלו מיליות גבי אם היתה בהמתו טעונה יין נסך אין זקוק לה. ואי אמרת

גניבת שיש בכלל אזהרה זו גניבת הממון וזולתו והקרקע וגניבת הנפשות ור' סעדיה ז"ל אמר שיש בכלל התראה זו גניבת ממון העשירי ויפה אמר והמעתיקים ז"ל פירטו את האזהרה בגונב נפש מישראל שהוא מן החמורות ואע"פ כן אין המקרא יוצא מידי פשוטו: לא תענה כוונת המקרא להזהיר על עדות השקר דוגמת עד זומם שנאמר בו כי יקום עד חמש באיש לענות בו סרה (וג') שקר ענה

באחייו: (יד) לא תחמד. טעם החמירה בעברית התאוה לקחת חפץ והיא קודמת לחמיסה⁷² ולפעמים תפול (חמידה) על החמיסה והכוונה כאן התאוה והראיה על זה מאמרו במשנה תורה לא תתאוה⁷³ במקום לא תחמד להראות שטעם שניהם שוה והמעתיקים ז"ל חילקו בין שניהם למנותם בשני לאויני⁷⁴ ויתבאר שיטתם בזה במקומה: והבן שהאזהרה על איזה חפץ שיש ברשותו של חברו לא על מה שדומה לאותו החפץ. המשל בזה ראובן יש ברשותו בית נאה אסור על שמעון להתאוות שאותו בית גופו יהיה שלו לא (שאסור לו) להתאוות לו דוגמתו או דומה לו, וזה דק והבן אותו והוא נכון ודע אותו:

הערה מאד יצמא⁷⁵ השכל ויבקש לדעת למה פרט (ח') יתעלה את עשרת הדברים האלה ולא שאר המצוות כשהשמיע אותם לישראל; ועל זה שתי תשובות אחת מהן כי זה מסודות החכמה [האלוהית]⁷⁶ והתשובה השניה כי נראה מעשרת הדברים האלה שהם שורשי כל התורה תרי"ג מצות⁷⁷ וזה ביאורן: הדיבור הראשון אנכי ולא יהיה ולא תשא וזכור הם עיקרי הדת אנכי אמונת האדנות⁷⁸ ובכללה הזכרת יציאת מצרים⁷⁹ ומזה מסתעפות מצות קריאת שמע⁸⁰ ותפלה⁸¹ ומזוהי⁸² ותפלין⁸³ וציצית⁸⁴ וברכת המזון⁸⁵ והמועדים והתלויים בכל אחד מהם ובו (בדיבור אנכי) תלויה (מצות) האהבה⁸⁶ והיראה⁸⁷ והחסד לעניים⁸⁸ והחמלה על אלמנה ויתום⁸⁹ ומדת הרחמנות והעדר הנקימה והנטירה⁹⁰ ואהבת רעים⁹¹ וגרים⁹² ואתה יודע את לשון הכתוב בנתינת טעם הרבה פעמים על מצות אלה וכיוצא בהן במאמר אני ה' ובשבילו ובסיבתו צוה על הקרבנות ועל הטהרות וזולתן ששייכות עמהן ודומות להן: / 72 ולא יהיה אזהרה על השיתוף⁹³ ומזה מסתעפת עבודה זרה וכל חקות הגוים⁹⁴ וכיוצא בהן ששייכות עמה ומוליכות אליה; ולא תשא אזהרה על שבועות השקר ובכלל זה

67	השוה ספורנו.	ומלמטה ואות וא"ו תלויה; ואולי הכונה
68	לא ידעתי מאי קמשמע לן.	"יגול" שיש לישבו בדוחק).
69	מכילתא וסנהדרין ס"ו ב'.	75 ב"י: "... יך".
70	שבת ס"ג א' ונ"ש.	76 ל' ב"י (נשמט מן "... ה" עד "... ה").
71	דברים י"ט ט"ז—י"ח; ואולי כונת המחבר	77 מכות כ"ג ב'.
	להראות "עד" במובן "עדות", והשוה ראב"ע	78 סה"מ מ"ע א', והשוה גם מ"ת ה"י יה"ת
	כאן.	ס"א ה"ו.
72	השוה מכילתא דרשב"י וביק ס"ב א'.	79 כלומר "אשר הוצאתיך..."
73	דברים ה' י"ח.	80 דברים י' ז'; סה"מ מ"ע ז'.
74	מכילתא דרשב"י הובא בסה"מ לרמב"ם מל"ת	81 כשיטת הרמב"ם שתפלה דאורייתא, סה"מ מ"ע
	רס"ו בשם מכילתא.	ה' ומ"ת ריש ה"י תפלה.
75	ב"י: "יגול" (אות גימ'ל מנוקדת מלמעלה	82 דברים ו' ט"ו סה"מ מ"ע ט"ו.

והנה מנינו כנוזקין שאמרו שמין ע"ג שדה אחר, וילפיין לה מקרא דוצער בשדה אחר, זה קולא להמזיק, וכנה"ג הרי אינו משלים להניזק מה שהיה לו מעיקרא, ונראה דזה חיוב תשלומין חדש, דתשלום כזה שמין ע"ג האחר לא משכחם לה אלא בשמין השויות ע"ג שדה אחר, והנה בחז"ל ז"ק ס"י ו' כחז וז"ל בענין תשלומין דשמין ע"ג שדה, יש לעיין היכי שקללן כותל ביתו, ואי שיימין כל הבית לא נפחם כלל כספו, היכי שיימין, ונראה דכיון דאין בית עומד למכירה אלא לתקן בדקיה, משלם מה שחברו מפסיד בהוצאות התקן, והרי כחז רש"י בגיטין דף נ"א דכהנים שפגלו במקדש חייבים לשלם אפילו נדבכה שאינו חייב להביא אחרים, משום שהיה רוצה להביא דורון ולא הביא, הרי מה ששזה לו לעצמו, חסות שמפסידו ומזיקו וכו' עיי"ש, והנה אף שמפסיד דכדכרו, וכדיארנו דדעת הח"י והש"ך, שאפילו אינו שזה נרץ להעמיד לו בחזרה מה שהפסידו, ה"נ בבית נמי נרץ לשלם אף שאם נמכור הבית לא יגרם לו נזק, מ"מ כדאי אינו מחויב למכור את ביתו, כיון שאינו עומד למכירה.

אולם מה שהביא מההיא דכהנים שפגלו במקדש, לאו רציה היא כלל, דכמו שחייבו חכמים עצם התשלומין, אף דהוא היזק שאינו ניכר, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפסיד לחברו, כמו מטמא ומדמע ומנסך, ולכן חידשו גם שם חיוב חדש של תשלומין, אף שאינו מפסיד אלא לו לעצמו, מהאי טעמא גופא שלא יהא כל אחד וכו', אלא כל זה חלוי אי ילפיין מקנסא, ובש"ע ס"י שפ"ה סעיף א' פסק כהרמב"ם דגמרין מקנסא, וכל מוזק את חברו חייב לשלם, ובש"ך שם הביא מרב האי גאון והר"ף והרמב"ן והרא"ש דס"ל דלא גמרין מקנסא, ודעת הש"ך לפסוק כהרמב"ם עיי"ש.

תבא לדינא דמלך הטענה שאינה שזה למכור בשוק, שחידש הנתיבות לא קיי"ל כוחיה, כמו שביארנו בדעת הראשונים, וכדאי אין לפוטרו להקונה את המשקפיים ששבר בפשיעה, לכלל הדיעות היה חייב בפשיעה, גם לדעת הרמב"ם, ומלך הטענה שאינו שזה להמוכר, הרי המוכר טען שקנת זה שזה לו, ומכיון שהפסידו מקנת מגלגלן עליו כל מה שנהנה משך חצי השנה, אלא שאם עדיין לא שילם להמוכר, היה יכול לטעון קים לי דעת הרמב"ם והרמ"ה, דאף דהיכא דאיכא שחרוריתא דאשייתא אינו משלם רק עבור השחרוריתא דאשייתא, אבל בעובדא דידן שכבר שילם, כדאי אין המוכר חייב להחזיר לו כלום וכמשי"נ.

נרץ לשלם אלא בגוונא דהחפץ אינו שזה כלום, אבל בגוונא דאיכא שויות להחפץ, גם מה דאינו יכול למכור נחשב לממון לתשלומין, אף דדבר זה מלך עצמו אינו שזה למכירה, ולכן הכא דגוף הבהמה שזה למכור, או גם השויות של כושרא דחיותא דנחשב לגוף החפץ אף דאינו שזה אלא לבעלים, שפיר מחויב לשלם.

אולם גם עיקר הוכחתו של הנתיבות שאין דין תשלומין, אלא לפי שויות שיכולים למכור בשוק, מהא דכחזו הח"י בכחוצות דף ל' ע"ב ד"ה לא נריכה, גבי זר שאכל תרומה דפטור מתשלומין משום דקל"מ, דמיייר שחשב לו חברו בבית הצליעה, ולא מצי לאהדורי אלא ע"י הדחק, וכחזו שם בח"י דמיייר דמעיקרא לא היה צו כי אם שו"פ, ועתה שנתקלקלה קנת אינה שו"פ, ואפילו אם זה נהנה חז לא חסר פטור, מ"מ כיון דשון כל שהוא או מחייב בכל, וכדאמרין בז"ק כ' ע"ב גבי שחרוריתא דאשייתא עכ"ל, והקשה ע"ז הנתיבות, דהא מ"מ שזה הוא אלא האוכל שאינו נמאס אצלו, אלא ודאי כיון דא"י ליקח דמים לא מקרי בר דמים עיי"ש.

והדברים אינם מובנים, דהרי הנדון הוא היכא דשזה אלא הנזק, אלא דאוחו שויות א"י למכור לאחרים אי כנה"ג מחויב לשלם לו, מכיון דהניזק מ"מ נפסד, אבל התם אלא הנזק לא שזה, מה יועיל לן מה דאלל המזיק שזה ממון, אבל מ"מ לא הפסיד להניזק, ואפילו אם הוא נהנה שו"פ, והוא שויות אצלו, הרי הוא זה נהנה חז לא חסר, רק מטעמא שכתבו הח"י, ודברי הנתיבות ז"ע.

עכ"פ נחבאר דעת הח"י בז"ק דף ע"א, ובכחוצות דף ל"ד, וכן דעת הש"ך במ"י שפ"ו דלא כהנתיבות אפילו בדני דגרמי, וגם כל דבריו אינם מובנים, וכדאי נקטינן דעת הח"י דאפילו אין צו שויות למכור בשוק מ"מ נרץ לשלם הפסד הנזק, היינו להשלים לו החפץ בכמה שיעלה לחקנו, או לקנות חדש כיוצא בו, אלא דיש לעיין אי איכא שרי חיובי תשלומין, א' לשלם השווי של החפץ כמה זה נמכר בשוק, ובגוונא דאינו שזה למכור בשוק, החיוב הוא להחזיר לניזק את מה שהיה לו, או בתשלומין או בקניית חפץ אחר כזה, או דאין כאן רק דין תשלומין אחד, והיינו להשלים להניזק מה שהחזק, וכדי להחזיר לו כמו שהיה אז איכא צ' דרכים, או ליתן מה ששזה למכור בשוק וממילא יקח לעצמו חפץ אחר, ודבר שאין לו שויות למכור בשוק מחויב להשלים כמו ששזה, להחזיר לו שיהיה לו כמו שהיה מקודם.

סימן קה

בענין השתלת כליה מאח לאחותו

לדיאלמה, ואין לה סיכויים לחיות בדרך הטבע, רק ע"י השתלת כליה, וההורים שלו כבר תרמו כל אחד כליה, אך כעבור שמונה

מה ששאל מע"כ, שאחותו חולת כליות, שהכליות אינן עובדות אצלה, ומחמת סמימם הורידים, אי אפשר לחברה

חדשים, נדחקה הכליה של האב, ואח"כ הושחל כליה מהאם וגם זו נדחקה אחרי ששה חדשים, ועמה לוחצים עליו ההורים שיחרו כליה אחת, ושאלמו האם מחויב לעשות כן. הגה און קיי"ל כבוד אז משל אב, ולא משל בן, ע"י יו"ד ס"י ש"מ, ובדאי מכיון דממונו אינו מחויב לכבוד אב, כש"כ מגופו, כדאי אינו מחויב, ואלא דנימא שיהיה מחויב מצד לא מעמוד על דם רען, כיון שמצד הרפואה הכליה שלו, מחלים להשתלח לאחיותו, ואף דגם בהכליות של ההורים, אמרו הרופאים דמחלימים, ואפי"ה נדחו אחר כך, וא"כ יכול להיות, שגם שלו ידחה, ואין כאן הצלה ודאית, מ"מ הרי איכא כאן הצלה של ששה חדשים.

מ"מ כדאי אינו מחויב לסקן את עצמו, כדי להציל אחרים, כמש"כ הרדב"ז בח"ג תשובה אלף נ"ב (תרכו), דכל נחוח ופניעה בגופו, הוה סכנה נפשות לתורם, כמו שהוכיח שם, מהא דכתבה תורה כויה חחת כויה, ואמרו בב"ק דאין לפרש כפשוטו, משום דאיכא סכנה נפשות, וכש"כ דמחלימים אבר איכא סכנה יומא גדולה מכיה, ואיני רואה טעם לדון זה אלא ממידת חסידות עיי"ש.

והכי נמי איכא סכנה מעצם הנחות, להוציא את הכליה, וכן איכא סכנה מההרדמה, וכן יש חשש מזהומים, ובדאי אין כאן שום חיוצ לתורם כליה אחת מכליותיו, לא מצד הצלח איש מישראל, ולא מצד כבוד אב ואם, אלא אם רוצה ממידת חסידות.

ומה ששאל אם מותר לרמו להורים שלו, שהם אסורים ללחון עליו בענין זה, והביא מש"כ הפפ"ח חיים, בספר המצוות הקצר חלק ה' מצוה א', דחפץ שמכבד על חומתו קודם החסונה, שיתן לו דבר פלוני ופלוני, מה שלא התנה ע"ז בשעת כתיבת המצוות, דאף שחומתו ממלא בקשתו, עובר החפץ על לאו של לא תחמוד, ולמד כן הפפ"ח חיים, ממה שכתב הרמב"ם פ"א מה' גיולה ה"ט, כל החומד עבדו או אמתו, או ביתו וכליו של חבירו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, אע"פ שנמנן לו דמים רבים, הרי זה עובר בל"מ, שנאמר לא תחמוד עכ"ל, וכן הוא בשו"ע חו"מ ס' שני"ט עיי"ש, ומזה רוצה ללמד שיהיה אסור להורים ללחון עליו לתורם כליה, משום דהם עוברים על לא תחמוד.

כל זה אינו נראה, כדודאי אין הלאו דלא תחמוד, אלא על דבר שרוצה אותו וחומדו, אבל על דבר שאין אדם יכול לראותו, כדאי לא שייך לא תחמוד ע"ז, ועוד כדודאי לא נאמר לא תחמוד, אלא על דבר שחומדו לעצמו, אבל חומד שלאחרים יהיה, לא שייך בזה לא תחמוד. ולכן בעובדא דין, אם האחותו החולנית היחה לוחצת אותו, לתורם לה את הכליה, היה אפשר לדון, שיהיה כאן לא תחמוד, אי לאו הטענה הראשונה, דבכה"ג שאינו רואה את החפץ, לא שייך לא תחמוד. וגם במה שכתב הפפ"ח חיים, נחתן שלוחן על חומתו שיוסיף לו עוד דברים, שלא התנה עליהם בשעת כתיבת המצוות, מסתבר דכונת הפפ"ח חיים, ללוחץ על דברים הנמצאים בבית חומתו, דחומד חפץ, אבל בלוחץ על חומתו, שיתן לו עוד כסף, שיוכל לקנות עוד חפץ, לא מסתבר כלל שיעבור ע"ז על לא תחמוד, אלא דזה אינו דבר ישר.

ומה שכתב לדון, דאין כאן אסור של לא תחמוד לשיטתו, מצד

דין אחר, והיינו משום דפקוח נפש דוחה כל המורה, והה"ד דדוחה לאו דלא תחמוד, זה לא פשוט כל כך, דהרי רש"י בב"ק דף ס' ע"ל דאין אדם יכול להציל עצמו בממון חבירו, ואפילו לדעת הח"י והרא"ש, דמפרשי דכל האניעיה שם בגמרא הוא, אם מחויב לשלם כשהציל עצמו בממון חבירו, הרי בשו"ע חו"מ ס' שני"ט סעיף ד', נפסק דעת הח"י והרא"ש, והרי לשון השו"ע הוא ח"ל, אפילו הוא בסכנת מות, וצריך לגזול את חבירו, כדי להציל נפשו, צריך שלא יקחנו, אלא על דעת לשלם, ומבואר דאם אינו ע"מ לשלם אסור, ואין לתמוה, הא אסור לגזול גם ע"מ לשלם, ואם זה הותר לצורך פקוח נפש, מ"ש דגזל גמור לא יותר, י"ל דכל מה דאסור לגזול ע"מ לשלם, זהו צרובה לעשות מעשה גניבה, אלא דעושה את הגניבה, ע"מ לשלם אחר כך, אבל צאינו רוצה לעשות מעשה גניבה, אין הכי נמי דאין כאן אסור של גזול ע"מ לשלם, כמש"כ בשמ"ק שם בב"מ.

עכ"פ מבואר, דאפילו לדעת הח"י והשו"ע, אין לו ליקח רק ע"מ לשלם, אבל הכא בלקיחת הכליה לא שייך כלל לשלם, שמכסף לא יהיה לו כליה אחרת, אף אם יש מחיר בשוק שאנשים מוכרים כליות, למי שצריך, אבל צריא, לא ילך לקנות כליה אחרת עבור עצמו, וכש"כ דלדעת רש"י אפילו בחשלומוין, אין להציל עצמו בממון חבירו.

והנה שיטת רש"י ז"ע, מהא דהוכיח הגר"א שם בחו"מ, מהגמרא ציומא דף פג: דאמרין רבי יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא, אחוה בולמוס לר' יהודה, קפחיה לרועה אכלי לפרסא, ופרש"י כפאו ונטל ככרו ממנו עכ"ל, אולם באמת מצינו בחוספסא, הובא בשעמ"ק כחובות דף יט. ח"ל, אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש, אלא גילוי עריות ושיפוח דמים וע"ז, ר"מ אומר אף הגזל, ע"כ, הרי מבואר דפליגי חנני בזה, אי אסור גזל נדחה מפני פקוח נפש. וי"ל דרש"י ס"ל, דגם סוגיות הגמרא בב"ק, וסוגיות הגמרא ציומא פליגי, וסוגיות הגמרא בב"ק, אולא אליבא דר"מ, דס"ל דגזל אינו נדחה מפני פקוח נפש.

אכן בשעמ"ק בב"ק דף קי, הביא בשם הראב"ד, שחמה אהא דאמרו בב"ק, דאסור להציל עצמו בממון חבירו, מהא דאמרין בקדושין דף ו, התקדשי לי בככר תנהו ללכז וכו', כלז רץ אחריה מהו, מי אמרין חייב להצילה, אלא אם חייב להציל בממון חבירו, ואם זה חייב להציל בממונו, מה טעם אסור לאדם להציל עצמו בממון חבירו, ואיכא למימר שמה שאדם חייב להציל חבירו בממונו, הני מילי בפניו, כדכתיב והשבותו לו אפילו אבדת גופו, ואפילו בפניו נמי, לא שיפסיד זה ממנו, אלא שישלם פסידתו וכו', ומה שאמרו לו אסור לשרוף כדי להציל, שלא בפני הצעלים היה עיי"ש.

ומבואר דעת הראב"ד, דהיכא דבעל הממון נמצא לפניו, וחל עליו חייב הצלת חבירו, ממילא חייב גם להוציא עליו ממון להצלתו, וסוגיות הגמרא בב"ק מיירי, בזה להציל עצמו שלא בפני בעל הממון, מאחר שלא חל חיוצ על גופו לא נחייב גם בממונו, ואסור להציל עצמו בממון חבירו אף שישלם. (אולם בשעמ"ק בב"ק דף פ"א ד"ה מפסק, הביא בשם הרמ"ה והרשב"א דחולקים על הראב"ד, בתנאים

אחרים, ראוי להחמיר בו ביותר עכ"ל, הרי מבואר, דגם דעת המאירי כרש"י.

א"כ נטערף לדעת רש"י, גם הראב"ד וגם המאירי, דסברי דלענין גזל לא מהני פקוח נפש, ואפילו לדעת השו"ע, דס"ל כדעת הח"י והרא"ש והרמ"ה והרשב"א, דמותר ליקח ממון חבירו להגלות עצמו, מ"מ הרי ס"ל דמותר רק בלוקח ע"מ לשלם, וא"כ הכא בכליה, שלא שייך משלומין, בודאי אסור ליקח ולא לזק, ליתן כליה להגיל נפש מישראל, וא"כ בודאי לא שייך לדון, דלא יהיה כאן לא תחמוד מלך פקוח נפש.

אולם צאמת כבר כחצח, דלא שייך כאן אסור דלא תחמוד, דשייך רק בדבר הנראה, וכש"כ בלוחץ לאחר, דלא שייך לא תחמוד, ואין כאן אסור לאלץ את האת, למרוס כליה אמת, אבל בודאי כיון דמלך הדין הוא פטור, ואינו צריך ליכנס לספק סכנה, כדי להגיל חבירו, בודאי אינו מן היושר, לאלץ אותו למרוס.

נאם ישראל יעקב פישר

שהתנה יהושע בן נון, וס"ל דאם משלם דמים, מדינה יכול להגיל עצמו בממון חבירו עיי"ש.

ולפי"ז י"ל דרש"י נמי ס"ל כהראב"ד, לחלק בין צפניו לשלם צפניו, וממילא לא קשה כלל על רש"י, מההיא דגמ' יומא, דשקליה ר' יהודה בע"כ ככרו של רועה, דכיון שהיה צפניו, וחל על הרועה חיובא דהגלה, מדין השבת גופו, ממילא חל נמי חיובא על ממונו.

רע"י מהר"ץ חיות שם בצ"ק, הביא גם ירושלמי סוף פי"ד דשבת, דאמרו החס לא סוף דבר הרוג את חבירו, אלא אפילו חמוס את חבירו עיי"ש, הרי מבואר להדיא בירושלמי, כדעת רש"י, ואפשר דאזיל אליבא דר"מ.

וכן מבואר דעת המאירי, בצ"ק דף פ, גבי מעשה דחסיד אחד שהיה גונח מלבו, וקשרו לו עז בכרעי המטה, ואמרו חכמים לסטים מוזין בחור ביתו של זה, וכחז שם המאירי, מהא שמעינן דאע"פ שצמקוס פקוח נפש, הותרו האיסורים להתרפא מהם, דבר שנאסר מחמת חקנה, מחשש פסידת

סימן קו

בענין שליח שמסר בטעות במקום אחר ונגנב אם חייב לשלם

תשמיש. כמש"כ הנתיבות בסי' קפ"ג סוף אות ד', דשליח אסור להשתמש במעות שנשלחו לעשות בו שליחות או לפרוע, ולא דמי למעות פקדון עיי"ש, וממילא השליח בודאי פטור, אלא דיש לדון על המנהל שנחנש בכספת של הישיבה, דאף דנימא דהוה שמירה כיון ששם שומרים כל כספי הישיבה, כמש"כ ברמ"א בסי' רנ"א סי"ח ולא צריך להטמינם בקרקע, ואין כאן פשיעה, מ"מ יש לדון לחייבו על גניבה מטעם היתר שימוש בכספים, והוה כשולחני שהפקד אצלו מעות שאינם חתומים, דאפילו קודם שנשתמש בהם הוה שומר שבה, ויש לומר עוד, דהוה בגדר שואל דחייב אפילו באונסין לפי מה שפסק המחבר בסי' רס"ז סעיף כ"ה דהיתר שימוש מחייב אפילו באונסין, ועיי"ש בצ"ז שהביא דברי הראב"ד שהוצא ברא"ש שם בצ"מ, לחלק בין הא דקיי"ל במעות שהפקידו אצלו דלא הוה רק ש"ש מלך היתר תשמיש, משום דשאיני החס דירא להשתמש שמה יצוא המפקיד פחאוס ויבקש פקדונו עיי"ש, וכן הביא הסמ"ע שם בסי' רנ"ז דברי הראב"ד עיי"ש, וא"כ צנדרון דידן דנחנו לו שישאר אצלו, בודאי הוה היתר שימוש מעליא דהוה עיי"ו מחויב באונסין, ואף דהרמ"א בסי' רס"ז סעיף כ"ה חולק עיי"ו, וס"ל דהיתר שימוש אינו מחייב אלא כש"ש, כמו שכחב"ש"ך שם בסעיף קטן י"ו, וכן כתב הגר"א שם אות ל"ו, וכן בנתיבות סקט"ו עיי"ש, מ"מ הרי כתב הש"ך שם דלענין דינא אי שומר אבידה הוה ש"ש או ש"ח הוה ספיקא דדינא, ממילא גם לענין היתר שימוש אי חייב גם באונסין או רק כש"ש, נמי הוה ספיקא דדינא, ונפק"מ דאי תפס לא מפיקין מיניה, עיי"ש.

מה ששאלו במעשה שליח למסור כסף לישיבה, נתן בטעות לישיבה אחרת ביד המנהל, והמנהל שם את הכסף בכספת של הישיבה, וכל הכספת כולה נגנבה, איך הדין אם יש מי שמוחזק לשלם, כי כל המעוררים כאן המשלח והשליח והמנהל שקיבל את הכסף, כולם מאמינים שכן היה המעשה.

והנה לדעת השו"ע בסי' רנ"א סעיף כ"ו אם השומר הא' פשע, חייב לשלם, ורק אם יש עדים שנאנסה ביד השני פטור, ולדעת הש"ך שם סקמ"ו אפילו רק נשבע השני שנאנסו נמי פטור השומר הראשון, והנתיבות שם הסכים לדעת השו"ע, דדוקא ביש עדים שנאנסה אצל השני פטור, אבל באם נשבע השני, לא מהני, וחייב השומר הראשון, והכא צנדרון דידן דהראשון היה שליח, הרי שליח דין ש"ח יש לו כמו שמבואר בש"ך ס"ק ט' דחייב על פשיעה, וכן מבואר בשו"ע סי' קפ"ה סעיף א' עיי"ש, ובודאי הוה פשיעה מלך השליח שלא בירר איפוא לחת את הכסף, ואף דסופו היה גניבה, מ"מ הוה תחילתו בפשיעה וסופו בגניבה דחייב, דהרי הגניבה באה מחמת הפשיעה, דאילו לא מסרו למנהל הזה, אלא למקום האמיתי לא היה נגנב, וא"כ לדעת השו"ע והנתיבות, אם אין כאן עדים שהיתה כאן גניבה, היה השליח חייב מלך פשיעה שהיה בתחילה וסופו גניבה, אולם מכיון שהם מאמינים ול"ז הוה כיש עדים שנגנבה, וממילא פטור אפילו לדעת השו"ע והנתיבות.

אכן כ"ז אם היה דינו כש"ח שפטור על הגניבה, אולם יש לדון אם יש לחייבו על הגניבה מדין היתר תשמיש שזה גופא עושהו לש"ש, והנה השליח הראשון בודאי אין לו היתר

בלא תחמוד⁹⁰. והדברים לכאורה מוכרחין כן, לפי מה שפסקו⁹¹, שאם הפציר בחבירו עד שמכר לו, עובר בלא תחמוד, אע"פ שלבסוף מכר מדעתו, מ"מ כיון שבא עקב הפצרתו עד שהוציאו מרצונו עובר בלא תחמוד, ואם במכר שנתן לו מעות כן, כל שכן במתנה שאם מפציר ליתן לו שעובר. כי אם במתנה במקרה זה אינו עובר, איך נאמר שבמכר עובר, האם משום שנתן לו מעות, גרע⁹².

כתב הסמ"ג⁹³: "לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו, פי' רבינו משה והר' אליעזר ממין ואינו חשוד על לא תחמוד לפי דעתו, ואע"פ שעיקר לא תחמוד בדמים וכו'". והקשו עליו, הרי מוכח מהמכילתא⁹⁴ וכן כתבו שאר ראשונים⁹⁵ שנותג אף בלא דמים⁹⁶. ותרצו שאין כוונתו לומר, שבלי דמים אינו עובר על לא תחמוד, אלא שעל הלאו של לא תחמוד לחוד עובר רק אם נתן דמים, משא"כ אם לא נתן דמים, עובר גם על לא תגזול⁹⁷.

לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. הקשו התוס' בסנהדרין⁹⁸, למה המסנים פסולים מדרבנן, יפסלו מדאורייתא, שהרי עוברים הם על לא תחמוד. והביאו ראיה מדברי הגמ' כאן: "לא תחמוד לאינשי

לא תחמוד. כתב הרמב"ם⁸¹: "כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו⁸², והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אע"פ שנתן לו דמים רבים, ה"ז עובר בלא תעשה, שנאמר לא תחמוד"⁸³. והשיגו הראב"ד, שכל זה רק באם המוכר לא אמר רוצה אני⁸⁴. וכוונתו, שאם כן אמר רוצה אני, מקחו קיים דלא גרע מתלוהו וזבין שהמכר קיים⁸⁵, וא"כ אינו עובר בלאו. אך דעת הרמב"ם היא שאמנם המקח קיים אך מ"מ עובר בלאו⁸⁶. יש שכתב, שמתירין שבועתו רק במקום שיש ריצוי מצד הבעלים, שהרי הוא סבור שבאמת אבדה בהמתו, ונוח לו לכל הפחות לקבל דמים, והוא גומר ומקנה מספק שמא האמת כך היא⁸⁷, אבל כל שידוע בבירור שחטף מידו בלי ריצוי כלל, אף שזרק לו מעות, נראה בפשטות שהוא גזול גמור וחמסן דאורייתא, ופסול כן התורה⁸⁸.

כתב רבינו יונה ב"שערי תשובה"⁸⁹: "והחומד לקחת כל חפץ והוא איש נכבד, שאם ישאל שאלה אור עניו לא יפילון, אסור לשאול מעם רעהו מקח או מתת, בלתי אם ידע כי נתון יתן לו בנפש חפציה, ולא ירע לבבו בתתו לו", הרי שהמפציר ליתן לו מתנה עובר

והראב"ד היא, אם כבר במחשבה עובר על לא תחמוד או רק במעשה, ע"ש. וראה לקמן הע' 92, ועוד בשיטת הרמב"ם ראה בארוכה בפירוש ר"י פרלא על הרס"ג ל"ת רע"א ובספר מודעא ואונס. 87 ע"ש שהוכיח כן גם מגמ' גיטין מט, ב. 88 משכנות יעקב ח"מ סי' ט"ז. 89 שער ג' אות מ"ג, וראה בשו"ת ארץ צבי סי' ג' סק"ו, שהאדמו"ר רא"מ מגור כתב, שהיא דעת יחיד. 90 ארץ צבי שם. 91 רמב"ם פ"א הל"ט מהל' גזילה ואבידה, שו"ע סי' שנ"ט סעיף י'. 92 ארץ צבי, וע"ש. 93 לאוין קנ"ח. 94 יתרו. 95 תוס', רמב"ם, חינוך ועוד. 96 מגילת ספר על הסמ"ג. וראה מש"כ על סמ"ג זה בביאורי ר' אייזיק שטיין, מהר"ם גאלאנטי בספר קרבן חגיגה סי' מ', והחיד"א ביוסף אומץ סי' קי"א. 97 ר"י פרלא על הרס"ג ל"ת רע"א. אם לא תחמוד ולא תתאוה הן שתי מצוות, נחלקו מוני המצוות והאריכו מפרשיהם. ואם על חפצי גוי עוברים בלא תחמוד, הסתפק בפרי מגדים (במשבצות סי' תכ"ד סוף סק"א) והובא בפתחי תשובה חו"מ סי' שנ"ט סק"א, וציין לעיין במחנ"א הל' גזילה סי' ג' ותשובות יד אליהו סי' צ'. ובשו"ע הרב הל' פסח סי' ת"מ בקונט"א סק"א כתב בפשיטות, שבגוי אין לא תחמוד. וכן כתבו החתן סופר שער המקנה אות מ"ו, ספר המקנה קונט"א סי' פ"ח סק"ב, שו"ת מחנה חיים ח"ב או"ח סי' ל"ב. וע"ע בדבר משה (למהר"ם תאומים) מהדו"ת סי' צ"ח סק"י, בפירוש באר יהודה על ספר חרדים, ובשדי חמד. וראה בשו"ת שערי דעה סי' קמ"ט שהסתפק אם המוכר עובר על לפני עור, במקרה שהקונה עובר על לא תחמוד. 98 כה, ב ד"ה מעיקרא סבור.

81 הל' גזילה ואבידה פ"א הל"ט. 82 ראה בשו"ת ארץ צבי סי' ד' שהביא בשם האדמו"ר רא"מ מגור, שלא תחמוד הוא רק בחפץ שאינו מצוי. וע"ש. 83 וכן כתב בספר המצוות ל"ת רס"ה: "הנה יתבאר לך, כי זה הלאו מזהיר מהערים עד שניקח לעצמנו הדבר שאנו חומדים אותו ממון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים הנה זה כלול מי שיעשהו, עובר על לא תחמוד", וראה בכס"מ פ"י מהל' עדות הל"ד שכתב בדעת הרמב"ם שהיא כדעת התוס' "שכן הוא האמת", שעובר על לא תחמוד רק אם לא נתן דמים, ותמחו עליו המהר"ט בקדושין, לחם משנה, תומים סי' ל"ד סק"ב, מטה שמעון סי' ל"ד, מנחת חינוך מצוה ל"ט, משכנות יעקב חו"מ סי' ט"ז ועוד, שהרי מפורש הוא ברמב"ם הנ"ל בהל' גזילה ובספר המצוות, שדעתו לא כדעת התוס' ואף אם נתן דמים עובר. וראה לח"מ פ"י מעדות הל"ד, פרי האדמה ח"ב בהל' גזילה, וכן באמתחת בנימין מס' סנהדרין מש"כ, שלא יקשה על הרמב"ם קרשיית התוס' בסנהדרין (דף כה, ב ד"ה מעיקרא). ועיין לקמן, ומש"כ במעיני החכמה ונחלת דוד על הרמב"ם. 84 ראה בדברי חיים שהקשה על הראב"ד ממס' מכות ומש"כ. ועיין לח"מ פ"י מהל' מכירה הל"א. 85 ב"ב דף מח. 86 מגיד משנה שם, וע"ע במגדל עוז. וראה מה שהאריכו בדברי המגיד משנה, לח"מ פ"י ממכירה, שו"ת מהרש"ך ח"א דף לו, בתו' כהונה הל' גזילה פ"א הל"ט, הלכה למשה הל' גזילה שם, צרור החיים הל' אישות פ"ג הל"ח, קעשה רוקח פ"א הל"ט מגזילה. וראה בנתיבות עולם ובצביון העמודים על הסמ"ק מצוה י"ט וכן בדברי יוסף סי' ל"ב שביארו, שמחלוקת הרמב"ם

אצ"ל מפרטי הגליון

התוס' את קושייתם בכך, שלא תחמוד בלא דמי משמע להו, הרי אף אם עובר על לא תחמוד בנתינת דמים, יקשה למה לנו לא תגזול, הרי אף בנותן דמים עובר בלא תחמוד, ק"ו בגזול ולא נותן דמים. ותיירץ, שאם היה נאמר לא תחמוד בלבד, היינו אומרים שעבר רק אם לא נתן דמים, אבל עתה שנאמר גם לא תגזול, ע"כ שלא תחמוד נאמר, אף אם נתן דמים. אולם לדברי הגמ' עתה, שלא תחמוד עובר רק בלא נתן דמים, הקשו התוס' שנלמד זאת מלא תגזול¹⁰⁴.

יש שהקשה, הרי אפשר לומר שלא תחמוד עובר מיד כאשר חימדו לקחת ללא דמים, ואילו לא תגזול אינו עובר אלא בשעה שגזולה, וא"כ אין ללמוד איסור לא תחמוד מלא תגזול¹⁰⁵. ותיירץ, שזו כוונת התוס' בסנהדרין¹⁰⁶ דכן הוא האמת שלא תחמוד בלא דמי, והיינו שעובר כשחמד לקחת ללא דמים, משא"כ לא תגזול אינו עובר רק אחר שלקח¹⁰⁷. יש שהקשה, הרי עבדים וקרקעות התמעטו מגזול מכלל ופרט וכלל¹⁰⁸, ואיך יכולנו ללמוד איסור לא תחמוד מלא תגזול, והרי בלא תחמוד כתוב במפורש שדהו ועבדו¹⁰⁹. ותיירץ, שקושיית התוס' למה הוזכרו בפרשה שורו וחמורו, והרי אותם אפשר ללמוד מלא תגזול¹¹⁰. ויש שהקשה, הרי הגמ' העמידה לקמן¹¹¹ את הלאו של לא תגזול לעושה שכר שכיר, וא"כ אינו מיותר ללמוד ממנו איסור לא תחמוד. ותיירץ, שסוגיית הגמ' שם היא אליבא דר"י, הסובר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. אך לדיון שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, לא מוסב הלאו של לא תגזול לעושה שכר שכיר, וא"כ מופנה הוא, ללמוד ממנו איסור לא תחמוד¹¹².

תוס' בא"ד. וי"ל לעבור עליו בשני לאוין. ומקשים הרי שיטת התוס' היא¹¹³, שבמקום שאין מלקות לא אומרים לעבור עליו בשנים, וכאן אינו לוקה¹¹⁴, ומאי

בלא דמי משמע להו, משמע, לאינשי דוקא הוא שמשמע כן, אבל מן התורה אף בנותן דמים עובר בלא תחמוד. וקשה, אף שהם טועים, מ"מ נעשה להם כהיתר, וטועים הם בדין, ודומה דינם לעדי רבית שאינם נפסלים, על אף שעוברים על איסור תורה⁹⁹. ונראה לתרץ, שנעשה להם להיתר אינו כלל מוחלט, כי האם אין אנשים בעלי תורה, היודעים שהוא אסור איסור תורה, וא"כ עשית את כל העולם עמי ארצות שאינם יודעים דיני תורה, ואם הוא ספק אם ידע איסורו ומ"מ עבר, או שלא ידע ואשם, איך נוציא ממון מספק. וצ"ל, הואיל ויש לו חזקת כשרות מעמידים אותו בחזקתו שמן הסתם לא ידע, ואילו היה יודע לא היה עובר, אך כל זאת באם לא הורעה חזקתו. אמנם בחמסן שחכמים פסלוהו והוא בכ"ז עבר, הרי הורעה חזקת כשרותו, שראינו שעבר על איסור דרבנן, וא"כ חזר הדבר לשל תורה, שאולי ידע ועבר והרי הוא ספק פסול מן התורה. וקושיית התוס' היא, שעל כל פנים הוא רק ספק פסול של תורה, שלא להוציא ממון ע"פ עדותו אפי' בלא הכרזה כדון פסול תורה, וכן שאר ג"מ שיש בין פסולי תורה לרבנן, אבל במקום שנוכל לומר שאף מדרבנן כשר שמעמידין אותו בחזקת כשרות, אומרים אנו שטעה וכשר לכו"ע¹⁰⁰.

תוס'. ד"ה בלא דמי משמע להו. וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול. וכוונתם, שאם על לא תחמוד עובר רק כשלא נתן דמים, א"כ תיפוק ליה מלא תגזול, ול"ל לא תחמוד. ויש שכתב, שכוונתם איך יכולים לטעות, והרי מי שקרא לא תחמוד קרא נמי לא תגזול, וע"כ יודה, שמדובר כשנותן דמים¹⁰¹. ומדברי התוס' משמע, שלא תחמוד הוא בלא דמים וכן הוא באמת¹⁰², ואע"פ שהגמ' נוקטת, לאינשי, לאו דוקא, אלא אף לפי האמת מדברת התורה בלי דמים¹⁰³. יש שהקשה, למה תלו

99 תומים סי' ל"ד סק"ב. 100 תומים שם. 101 עין יהוסף. 102 וכן היא דעת הסמ"ג לארין קנ"ח, וכ"כ בספר הכריתות שער ג' סי' קמ"ד וז"ל: „מצינו לשון משמע להו' וכן הלכתא בב"מ דף ה' לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו, וכן האמת, ומשמע להו, רוצה לומר וא"כ אין העולם טועים בוה, ואינם חשודים על ממון בכך כי יודעים שאינם פושעים, וכן כתבו להדיא התוס' בסנהדרין כה, ב ד"ה מעיקרא, ויד מלאכי בכלל שמ"ז. אכן דעת התוס' ב"ק סב, א ד"ה חמסן, אינה כן, ואף שנותן דמים עובר בלא תחמוד, אלא שלא פסלוהו, כיון דלאינשי בלא דמי משמע להו. וכן משמע מהתוס' ב"ק ל, ב ד"ה וחכמים אומרים, ובמכילתין עב, א ד"ה שטר שיש בו רבית. וכבר עמד החיד"א בספרו יוסף אומץ סי' ק"א על סתירת התוס'. ועיין בשיטת הרמב"ם לעיל. 103 מהרש"א, עין יהוסף. 104 כוס הישועות.

105 מנחת הבוקר. יראה בהע' 60, וכן בשדי חמד. 106 כה, ב ד"ה כיון דחזי. 107 מנחת הבוקר שב 108 לקמן נו, ב. 109 ראה בספרי פרשת שופטים על הפסוק „לא תסיג גבול רעה" (י"ט י"ד): „והלא כבר נאמר לא תגזול ומאי תלמוד לומר לא תסיג, מלמד שכי העוקר תחומי של חבירו עובר בשני לאוין" וכן פסק הרמב"ם (גזילה ואבידה פ"ז הלי"א). ולמדו מספרי ז' (הגצ"ב ועוד), שקרקע לא התמעטה מהלאו של לא תגזול אלא רק מהתשלומין, ואף תמחו על תוס' ב"מ סא, א שלא משמע כן. ולפי הנ"ל סרה קושיית מעיני החכמ"ו וראה מש"כ במנחת חינוך והמהר"ם שיק במצוה ל"ז 110 מעיני החכמה 111 סא, א. 112 מנחת הבוקר לקמן סא, א. 113 לקמן סא, א ד"ה לעב"י עליו בשני לאוין. 114 על לא תגזול כמ"ש שם התוס', ולא תחמוד עיין רמב"ם וראב"ד פ"א הל"ט מגזייר

שבועת היסוף, נימא ביני דדשיר אבדנא דשיר
אשבוטתא. רש"י. ד"ה נימא ביני. דמנין פני דלפני
הכל, לאו לאישתמוטי בעי דדשיר אבדנא. י"ט דהקדמי
הרי לעיל¹ משמע, שגם בכופר הכר איסורים דהקדמי.
שהרי אמרו: „תדע דאמר רב הסדא הכופר בנדרים כסרי
לעדות“, ורב הסדא בסתם אמר, משמע שאם בכופר
הכל. וכן כתב רש"י עצמו שם²: „הכופר בנדרים כסרי
על כולה בין על מקצתה“³. יש שתירץ, שדעת רבי
מדובר, שבאו עדים והעידו בו שהוא חייב יציאת
ידע הלה מכר, שיש עדים ויבואו להעיד נגדו יציאת
אומרים, שבודאי לא היה בדעתו לכפור כיון שידע דבר
עדים, וברור שכוונתו היתה להשתמט. משא"כ כאן יש
מקום לומר שדעתו וכוונתו היא אכן לכפור הכל⁴.

תוס'. ד"ה אלא הא דאמר רב נחמן. תימה וכו'. י"ט
דרב נחמן נחייב שבועת היסוף, אפי' היכא שתבעו ואפי'
זה החפץ שהוא בידך, שלי הוא, דלא שייך אישתמוטי.
וקשה, שא"כ לעיל כאשר רצו להוכיח, שלא אומרים
מיגו דחשוד על ממון חשוד גם על שבועה, ממה שאמר
רמי בר חמא ד' שומרים וכו', ודחתה הגמ', שגם שם
שייך אישתמוטי, והרי עדיין אפשר להוכיח שלא אומרים
מיגו דחש"א, כמו שדייקו מדינו של ר"נ כאן. שהרי
גם בפקדון כך הוא הדין, שאם תבעו המפקיד ואמר
החפצים שבידך שלי הם, שהפקדנים אצלך, והלה אומר
אחרים היו, ובאותם האחרים מודה הוא באחד, ואינו
מוכן בידו לפני ביד לתת לו מיד, שאינו הילך. וכופר
באחד, ובאחד טוען שנאנס, ודאי צריך הוא לישבע
שבועה דאורייתא, אע"ג שאין לו טענת השתמטות⁵.
ולכן נראה כמ"ס התוס' בתירוצם השני, דאקושיא דר'
חייא סמיר, וטעמו של ר"ח הוא ע"כ, משום שלא
אומרים מיגו דחש"א חש"א. וא"כ מסתבר, שגם טעמו
של ר"נ כן הוא⁶.

תוס' בא"ד. א"נ אקושיא דר' חייא סמיר. לכאורה
תירוצו זה תמוה הוא. שהרי ר"נ אמר במפורש⁷, שהטעם
שכופר הכל צריך לישבע הוא, משום אישתמוטי ואינה

נ"מ שיעבור בשנים¹¹⁵. יש שכתב, שתירוצו התוס' הוא,
רק לפי מה דטעו אינשי, שלא תחמוד כשלא נתן דמים,
יאוזי עובר הוא בשנים. אבל לפי האמת לא תגזול עובר
רק כשלא נתן דמים, ולא תחמוד בא ללמדנו שאף אם
נתן דמים עובר בלא תחמוד¹¹⁶. ויש שכתב, שזה מה
שכתבו התוס', שבמקום שאין מלקות לא אומרים לעבור
עליו בשנים, הוא דוקא במקום ששני הלאוין הם על
פעולה אחת, כמו בכובש שכר שכיר, שבעצם כבישת
השכר הוא עובר על לא תעשוק ועל לא תגזול, ולכן
אם אין בהם מלקות לא הוסיף לנו הכתוב ולא כלום.
אבל במקום שהאיסורים הם על שני דברים נפרדים,
אזי על אף שבנקודה מסויימת עניינם שות, מ"מ הרי
הכתוב מזהיר על שני דברים נפרדים ואומרים אנו
שיעבור עליו בשנים אף על פי שאין בהם מלקות. ולכן
כאן שעל איסור לא תגזול עובר הוא בעצם הלכיתה,
ואילו על הלאו של לא תחמוד עובר הוא בהשתדלותו
להשיג את הדבר, אלא שלא נגמר האיסור אם לא תהיה
לקיחה, אבל עצם הלכיתה אינה חלק מגוף איסור לא
תחמוד, לכן אומרים תוס' במקרה זה, שיעבור עליו
בשני לאוין¹¹⁷. ויש שתירץ, שיש בגזל שני לאוין, אחד
על הדמים ואחד על החפץ, לא תגזול עובר על הדמים
אפי' אם לא קנה את החפץ, ואילו לא תחמוד עובר
על החפץ בשעה שעושה בה קנין, ולא ינשי הוא דמשמע
שלא תחמוד הוא דוקא בלא דמים, אבל האמת היא
שיעבור על לא תחמוד בשעת קנין אפי' נתן דמיה, א"כ
הם שני דברים נפרדים¹¹⁸. ויש מי שתירץ, שקושיית
התוס' אינה מגול, אלא מעושק שכר שכיר, וכמו
שמעמידה הגמ' לקמן¹¹⁹, והיינו כשלא נתן דמים, עובר
הוא בלא תעשוק הנלמד מלא תגזול. ותירצו התוס',
שיעבור עליו בשני לאוין, לא תחמוד ולא תעשוק, ועל
לאו של עושק הוא אכן לוקה, וכמו שכתבו התוס'
לקמן¹²⁰.

דף ו, א. ואלא הא דאמר רב נחמן משיבועין אותו

ואבידה. 115 יד מלאכי כלל שמ"ז, זרע ברוך,
מגן גבורים, חידושי מהר"י, מקנה בקונט"א לקדושין סי'
כ"ח, שו"ת בית יעקב סי' ק"ג, מנחת חינוך מצווה ל"ח,
מנחת הבוקר ועוד. 116 מנחת הבוקר. 117 צביון
העמודים על הסמ"ק מצוה י"ט. וראה לעיל הע' 60. ועיין
ביד של שלמה. 118 מקנה קונט"א למס' קדושין

סי' כ"ח. וע"ש מה שיישב עוד לפי יסוד זה. 119 סא,
א. 120 שו"ת בית יעקב סי' ק"ג. והקשה עליו
ביד מלאכי ובפירוש ר"י פרלא על ספר המצוות לרס"ג
מצוה רס"ב, שא"כ היה להם לומר שיעבור עליו בג' לאוין,
לא תחמוד, לא תגזול, ולא תעשוק. וע"ע מה שתירצו
על קושיא זו בורע ברוך, חידושי מהר"י, מנחת חינוך
ועוד. ובביאור המשך דברי התוס' בענין חמסן, ראה מש"כ
בפרחי כהונה, תורת חיים, מהר"ם, כוס הישועות, מעיני
החכמה. וראה במים חיים לבעל הפר"ח שדחה ראיית התוס'
מפ' זה בורר, ובפרי האדמה פלפל בדבריו.
1 ה, ב. 2 ד, א ד"ה הכופר במלוה. 3 ראשונים
בשטמ"ק, תורת חיים, מעין החכמה ועוד. 4 בית
אהרן. והרמב"ן בשטמ"ק כתב על תירוצו זה: „ואין טעם
זה ממש“. וע"ש. 5 תורת חיים. והוסיף, שאע"ג
שטעם מידה במקצת הוא כדרכה, שאמר והאי בכליה בעי
לדורי ליה והאי דלא אודי אישתמוטי הוא וכו', אפי"ה נראה
שנשבע שבועה דאורייתא משום שלא פלוג, שכיון שנשבע
כשאינו בעין משום משתמיט, כשהוא בעין נמי נשבע
וכמ"ס התוס' גבי שבועת היסוף. 6 שם. וכמ"ס
התוס' בשבועות מ, ב והשמיטו את התירוצו הראשון

בפריחי כהונה, תורת חיים, מהר"ם, כוס הישועות, מעיני
החכמה. וראה במים חיים לבעל הפר"ח שדחה ראיית התוס'
מפ' זה בורר, ובפרי האדמה פלפל בדבריו.
1 ה, ב. 2 ד, א ד"ה הכופר במלוה. 3 ראשונים
בשטמ"ק, תורת חיים, מעין החכמה ועוד. 4 בית
אהרן. והרמב"ן בשטמ"ק כתב על תירוצו זה: „ואין טעם
זה ממש“. וע"ש. 5 תורת חיים. והוסיף, שאע"ג
שטעם מידה במקצת הוא כדרכה, שאמר והאי בכליה בעי
לדורי ליה והאי דלא אודי אישתמוטי הוא וכו', אפי"ה נראה
שנשבע שבועה דאורייתא משום שלא פלוג, שכיון שנשבע
כשאינו בעין משום משתמיט, כשהוא בעין נמי נשבע
וכמ"ס התוס' גבי שבועת היסוף. 6 שם. וכמ"ס
התוס' בשבועות מ, ב והשמיטו את התירוצו הראשון

בענין פסול עדות בלאוין שאין בהם מלקות

אין אדם נפסל לעדות בעבירת לאו א"כ הוא לאו שיש בו מלקות (רמב"ם פ"י מעדות; טושו"ע חו"מ רס"י ל"ד), ואם עבר על ל"ת שאין בו מעשה אינו נפסל כיון שאין בו מלקות, ומ"מ אם עבר על לאו דחמס נפסל אעפ"י שאין בו מלקות דהא ניתן לתשלומין (עי' שו"ע שם ועי' להלן). וכתב הנתיבות (בסי' לד) וז"ל, ואין בכלל זה לאו הניתן לאזהרת מיתת בי"ד, דהא דאין בו מלקות הוא משום חומר איסורו, וגם אין בכלל זה לאו הניתק לעשה דהא איכא מלקות בכיטלו ולא ביטלו (עי' מכות טז א), וגם אין בכלל זה עבירה שיש בה חימוד ממון שכזה נפסל אף שאין בו מלקות דפסול מטעם רשע דחמס... ושם ליכא מלקות אפילו בכיטלו... וכ"כ מהרי"ק שורש קכו, וכן מוכח בסי' זה בכמה דוכתי, וכ"כ בתומים בהדיא... ואם ביטל מ"ע נ"ל מוכרח מכמה דוכתי דלא נפסל לעדות עד שיעבור בקום ועשה או שהוא פורק עול לגמרי, עכ"ל.

והנה מש"כ הנתיבות "בעבירה שיש בה חימוד ממון" ליכא מלקות אפילו בכיטלו, כתבו ע"פ המבואר במכות שם דממונא משלם ולא לקי, וצ"ע בזה, שהרי לדעת הרמב"ם על עצם הלאו לא תחמוד אינו פטור משום ניתן לתשלומין אלא משום אין בו מעשה, ודלא כהראב"ד (עי' פ"א מגזילה ה"ט), ומשום שסובר הרמב"ם שעובר אפילו כשהמוכר אמר רוצה אני, ועיקר העבירה היא החימוד וההשתדלות, ולכן נחשב ללאו שאב"מ, שהשתדלות אין בו מעשה [כ"כ המגיד משנה שם].

ושם (בסי' לד) סעיף כט כותב המחבר, כל מי שנתחייב מלקות כיון שלקה בבי"ד חוזר לכשרותו, אבל פסולי עדות שנפסלים משום ממון שחמסו או שגזלו אע"פ ששילמו צריכים תשובה והרי הם פסולים עד שיוודע שחזרו מדרכם הרעה. הרמ"א מגיה ע"ז, דוקא במי שרגיל לגזול אבל מי שגזל באקראי מיד שהחזיר מה שגנב וגזל הוי תשובה ודוקא בהחזירו מעצמם אבל בהחזיר ע"י כפיית בי"ד ל"מ החזרה עד שיעשה תשובה עיי"ש, ושיטת הכ"ח (וטור שם) שכגזול רק פעם אחת אפילו החזיר ע"י כפיית חוזר מיד לכשרותו, והקצות החושן (שם ס"ק ב) הקשה עליו מתוס' בבא מציעא (ד"ה ע"ב ד"ה דחשיר) דההוא רעיא והכופר

בפקדון פסולים לעדות משום דהחזירו בע"כ ע"י עדים, ושם גזל רק פעם אחת ואפ"ה אם החזיר ע"י כפייה אינו חוזר לכשרותו עיי"ש.

והנה נראה שז"פ דאע"ג שלא הניל"ע נחשב כלאו שיי"ב מלקות ופסול מדאורייתא (כדברי הנתיבות הנ"ל) מ"מ כשקיים העשה בודאי חוזר לכשרותו ואפילו קיים העשה ע"י כפיית ביי"ד, שהעשה במקום המלקות (כמש"כ רש"י מכות שם ובסוף חולין), שכמו שהמלקות הוא נלקה בכפיית ביי"ד ואפ"ה חוזר לכשרותו הה"ד בקיום העשה אפי' בע"כ נתקן הלאו וכשר כמקודם העבירה, ואדרבה לכתחילה כופין אותו ביי"ד בלא הניל"ע לקיים המצוה כדי לתקן הלאו אע"ג שבשאר לאוין אין כפייה.

ומה שמסיק הנתיבות דאע"פ שעובר על מ"ע אינו מיפסל, מ"מ כשהוא פוסק עול לגמרי מהמצוה נפסל, נראה שזה אפילו בפורק עול ומורד מלקיים העשה שבלאו הניל"ע כדי לתקן בזה הלאו, דאע"ג שבכ"מ כופין אותו לקיים עשה כדי לתקן הלאו, כדי להצילו מעונש ולהכשירו לעדות ולשבועה, מ"מ במורד אין אנו אחראים עוד להצילו והו"ל כמאבד עצמו לדעת שאין נזקקים לו, וכן כאן במורד מניחים אותו במרדו וישאר בפסולו, ועדיין צ"ע בזה.

ובזה יש מקום לבאר מחלוקת הב"ח והרמ"א, דב"ח ס"ל שגונב או גוזל פעם אחת לא הוי רשע דחמס רק כמו שאר עובר על לאו הניל"ע או ניל"ת, וסובר הב"ח בביאור הב' מיני פסולים ע"פ דרך זה: הפסול שפסולו מחמת חומר האיסור משום שעבר על לאו שיי"ב מלקות או מיד כשנתקן האיסור ע"י המלקות או ע"י קיום העשה או ע"י תשלומין חוזר לכשרותו, אבל בנפסל מסוג הב' שעבר עבירה דחמס, פסולו הוא מפני שמראה שאינו חושש לממון שאינו שלו, אדרבה הוא תואב להרבות ממנו בממון של אחרים, וא"כ אין להאמינו לעדות ולשבועה, שיתכן שע"י שמשלמים לו יעיד וישבע לשקר, ולכך ס"ל להב"ח דבגזול פעם אחת לא ראינו עדיין קלות בענייני ממון של אחרים, שאולי בפעם הזאת נתגבר עליו יצרו ומ"מ אינו בגדר "רשע דחמס", והוא כמו אוכל נבילות פעם אחת, ולא נקרא רשע דחמס אלא ברגיל בכך, וה"ז איפוא כמומר על שאר עבירה שניל"ע או ניל"ת, שקיום העשה או התשלומין במקום המלקות, ואפילו אם קיימם ע"י כפייה הו"ל כנלקה ע"י כפייה שמ"מ נתקנה העבירה. והרמ"א ס"ל דאפילו בגונב או גוזל פ"א אינו בעל עבירה סתם אלא רשע דחמס וכבר אבד נאמנותו על ענייני ממון, כ"ז שלא החזיר מדעתו אלא ע"י כפייה.

ובהו יש מקום ליישב קושית הקצוה"ח מתוס' בסוגיא דההוא רעיא,